

בצרון

ירחון למדע, לספרות ולבעיות הזמן

נוסד עליידי חיים טשרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

העורכים: נחום גלאצר (עורך-תורג'ם), צבי וולפסון

חבר המערכת בארץ-ישראל — שמעון הלפין

מנהל המערכת: משה טשרנוביץ

חוברת ו' (209)

איר-סיון, תשי"ט

שנה כ' (כרך מ')

חוברת העצמאות

התוכן:

- 69 על השמחה, הקינטור והתקוה (אנטומיה של רגשות-יעם) א. שמואלי
 - 75 המרכבה (שיר) הלל ככלי
 - 76 לחשבוננו עם העולם הלא יהודי יצחק עברי
 - 81 מסע נוד (שיר) אפרים א. ליסיצקי
 - 83 שיחות על הסיפור הישראלי החדש שלום קרמר
 - 90 מימי היסוד למדינת ישראל (מכתבי חבר אגודת ביל"ו) תרגם מרוסית י. ל. שפאל
 - 105 "כנופית בריה" החושע גלבוע
 - 108 מזל (סיפור) יעקב טארקובינעמני
 - אספקלריה זעירה
 - 112 תשקיף העתונות העתית כמדינת ישראל ב.י. מ-י
 - 115 משפחת מונכו בירושלים א. ה. מ.
 - 115 ספרים שנתקבלו במערכת
 - 116 ידיעות
- מכתח לכרך ל"ט

"בצרון"

1141 כרדוויי

ניו-יורק

BITZARON

THE HEBREW MONTHLY OF AMERICA

Founded by: CHAIM TCHERNOWITZ (Rav Tzair)

Editors: NAHUM GLATZER (Contributing Editor),

HARRY WOLFSON, SIMON HALKIN (S. Israel)

Managing Editor: MAURICE E. CHERNOWITZ

Twentieth Year of Publication

VOL. XI

IYAR-SIVAN. 5719 (May-June, 1959)

No. 6 (209)

ISRAEL INDEPENDENCE ISSUE

CONTENTS:

Israeli Statehood — A Sociological Study	<i>Ephraim Shmueli</i>	69
The Chariot (Poem)	<i>Hittel Bavli</i>	75
Toynbee and National Jewish Survival	<i>Itzhak Ivry</i>	76
The End of the Road (Poem)	<i>Ephraim E. Lisitzky</i>	81
The New Generation of Israeli Novelists	<i>Shalom Kramer</i>	83
Pioneering Days In Eretz Israel (BILU Correspondence)		
Translated by	<i>Leo Shpall</i>	90
The Beria "Alibi" in the Liquidation of		
Jewish Culture in the USSR	<i>J. Gilboa</i>	105
Mazal (Story)	<i>J. Tarkow-Naamani</i>	108
MIRROR OF THE ISRAELI PRESS	<i>B. I. M—i</i>	112
The Munbaz Family of Jerusalem	<i>A. R. M.</i>	115
BOOKS RECEIVED		115
NEWS AND EVENTS		116
INDEX TO VOLUME XXXIX		

BITZARON

1141 Broadway

NEW YORK

MU 6-7680

Copyright 1959, by Bitzaron, Inc.

\$7.00 a Year (\$8.00 Outside U. S.)

בְּצֵרוֹן

נוסד על־ידי חיים משרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

חוברת ו' (209)

איר-סיון תשי"ט

שנה כ' (כרך מ')

עַל הַשְּׂמִיחָה, הַקְּנֻמוֹר וְהַתְּקִינָה

(אנטימיה של רגשות-עם)

מאת אפרים שמואלי

א. בין חרדה ונצחון

לא קל לכתוב היסטוריה מדינית, כלכלית, משפטית או סוציולוגית של עם בהתגבשותו. כמה וכמה ספרים נכתבו על תקומת מדינת ישראל ועל קורות מאמציה בשנותיה הראשונות, ורק מעטים מאד מניחים את הדעת, ואפילו במקצת. שפע החומר שבדפוס והשפע הגדול יותר שבארכיונים (ולא כל התעודות פתוחות לעיון ולהעתקה) גוזרים לפחות שתי גזירות: שיתוף פעולה בין היסטוריונים, כלומר — עבודה קולקטיבית, שתשיג מטרתה במהירות הדרושה ובבדיקה דייקנית; ניסוח קפדני של שאלות שעליהן מבקש החוקר תשובה. שום חוקר אינו יכול לגשת לשפע החומר שבתולדות ימינו כשאינו מנסח שאלות מדוייקות והיפותיזה מסוימת, שהתעודות באות לאשרה, לדחותה או לשנותה. ואפילו צמצם ההיסטוריון את תחום מחקרו בדרך השניה, אפשר שעדיין יהיה נזקק בהכרח לדרך הראשונה.

קשה ביותר היא ההיסטוריה של אמוציות-עם — ותולדות רגשות קיבוציים. ההיסטוריה של העם היהודי מן הסוג הזה עדיין לא נכתבה כל עיקר, ואפילו אין ניצנים לה (גם אצל אומות העולם היא יקרת מציאות). פתיחת הדלת לתפילת "שפוך חמתך", למשל בודאי לא היתה מעשה דיפלומאטי. אמנם המסורת עשתה את הועם היהודי נוהג ומצוה, אבל הוא פעפע בלבבות ופרץ בגלוי, משום האמונה ב"ליל השימורים", פרץ שבגבורת עברה וחרון אף, ויש לבדוק מה היה פירושו של פרץ זה בכל דור ודור. וכיוצא בכך: מה היה טיבה של שמחת העם בליל הבשורה של הכ"ט בנובמבר? יש שבעה מיני שמחה של היחיד, לא כל שכן — של

הרבים. משוררים ומספרים תיארו את שמחת־העם לאחר קבלת ההחלטה בעצרת האו"ם. ההמונים היו הלומי שמחה. רבים רקדו ושרו והיו כשכורים מתשואות אושר וחדוה, באין מעצור. אנשים ונשים, ישישים וטף הרגישו בצורך להביע את רגשות נפשם. הצפיה להחלטה היתה רבת־מתח. האוירה היתה זו של דראמה היסטורית כבירה. נדמה היה, כאילו עצר העולם את נשימתו וצעד לקראת השעה הגורלית במתיחות נפש, שלא היתה דוגמתה בתולדות האו"ם. אכן המוני העם הרגישו. שהחלטה זו באה לתקן מעוות של דורות, לכפר עוול היסטורי. היא «אתחלתא דגאולה», «פגישת פיוס» עם אומות העולם ועם ההיסטוריה היהודית, מתן טעם חדש לכל «יערות־הבכות», לכל «מרתפי הענות והשכול» לכל תהומות המרירות של הויתנו הנועות ונפתוליה עם הגורל. מבעד לדמעות השמחה כאן נצנצו דמעותיהם של מיליוני הנרצחים והנחנקים שם.

ביום הכרזת המדינה לא ניכר אותו פרץ של אשדות־הגיל כב־ליל הנהרה, הבשורה של י"ז כסלו, 29 בנובמבר, כי בינתיים נפלו קרבנות רבים במערכה על שחרור ישראל, והכל ידעו, שעננים אדומים מתאבכים מכל העברים. בכוס השמחה של יום ההכרזה על מדינת ישראל נתערבו דמעות היגון על חורבן גוש עציון, שנפל כמה ימים קודם לכן. המערכה היתה נטושה גם ביתר חלקי הארץ. גם היתה הרגשה, שההכרזה מוכרחה לבוא, ועל כל פנים היתה כולה בתחום «אופק הציפיה». היתה אפוא «גילה ברעדה», גילה עצורה ויודעת דרכה, דרך זרועה אבני נגף. פלישת צבאות ערב היתה ודאית. אבל גבר הבטחון, שהישוב יעמוד בכל מסה ומלחמה, וכשם שעמד בפני המתקיפים המרובים ונאבק עמהם בהצלחה בדרך למדינת ישראל, כך יעמוד בגבורה ובהצלחה במלחמה ההגנה על המדינה הקיימת. את מיעוט כוחנו בנשק לא ידע. הוא התלבט בין האמונה בנצחון ובין אימת הכליון, ולפעמים לא היה בין הנצחון ובין הכליון אלא כחוט השערה.

בחוברת «מערכות», עשור לצה"ל, פירסם ראש הממשלה, ד. בן־גוריון את פרקי יומנו, שניהל בימי המלחמה, רשימות חפוזות על מהלך המלחמה, על עובדות, מעשים ותכניות פעולה. ברשימה מיום 48. 14.5 אנו מוצאים מלים אלה: «בארבע אחת־צ' הוכרזה העצמאות היהודית והוקמה המדינה. גורלה בידי כוחות הבטחון. מיד אחרי טקס ההכרזה חזרתי לבית המפקדה ונתיעצנו על המצב המחמיר». ב־15 במאי רשם: «העירו אותי פעמיים הלילה. באחת — להודיע לי שאנשינו באמריקה דורשים שאדבר מיד ברדיו. הלכתי לסטודיו של ההגנה, במחנה יונה. הדבור הסתדר רק ברבע אחרי חמש, ותוך כדי דיבורי הופצה ת"א — ניכר היה שבסביבת שדה התעופה. סיימתי את דברי — אם כי לא בקלות, ואמרתי: שברגע זה מפציצים את תל־אביב — ונסעתי לשדה התעופה. צריך אחד בער, פצועים אחדים נלקחו להדסה. אוירונים אחדים הוצאו מכלל שימוש, ונפגעה גם תחנת רדינג. המטוסים הנמיכו לטוס — כשפסקה אש תותחינו משום מה — וזרקו את מטענם. היו כארבעה־חמשה מפציצים שבאו וחזרו. מכל הבתים הציצו אנשינו בפיומות ובכתנות, אבל לא היה ניכר פחד למעלה מהמידה».

גודל החרדה ניכר ברשימה מ־17 במאי. האויבים התקיפו מכל העברים. הלגיון הערבי נע מגוש עציון וירד לבאר שבע. „הנוכל לעמוד כשבועיים — בלי תוספת נשק מחו"ל? יגאל (סוקניק־דין — א. ש.) לא בטוח. זה תלוי במהירות גיוס כוח נוסף שלנו פה. רטנר (הפרופ' יוחנן רטנר מראשי ההגנה — א. ש.): אנו במצב גישוש. הכוח של הלגיון מחזק כוח של קאוקג'י, ואם יהיה לאלה נצחון — יתווספו כוחות ערביים פנימיים. דרושות פעולות „קומאנדו“ בעורף הערבי. היש קומאנדו? על משה דיין הוטל לארגן קומאנדו בשביל התיכון. אם לא יהיו לנו אוירונים תוך שבועיים, רטנר מפקפק אם נעמוד. אנו נלחמים נגד קואליציה והיא שונה ממלחמה נגד מדינה אחת. צריך לתת נוקאוט לאחד הצדדים“.

ב. לקראת יציבות פוליטית

ההצלחה בהקמת המדינה ובנצחון על האויבים לא הביאו מיד אל המנוחה המקווה. הישוב למוד התלאה והעיף נתבע להטיל על עצמו הגבלות חמורות. בשעה שקיווה להגיע אל הנחלה המובטחת, שבה ייהנה מפרי נצחונו, נגזר עליו להביא קרבנות חדשים בחיי יום יום — זה המבחן הקשה ביותר לאדם ולעם. התכנית הכלכלית של הממשלה אי אפשר היה שלא תתבסס על ערבות הדדית, על עקרונות של שיוויון־צריכה, כלומר — על קיצוב וחיי „צנע“. אבל גזירות הקיצוב ו„הצנע“, שעמדו לצמצם את הצריכה בהווה, כדי לקלוט את המוני העולים ולהבטיח חיים של רווחה לעתיד לבוא, לא נתקבלו ברצון. נוספו עליהם האינפלציה והאבטלה, שני האויבים הגדולים של כל כלכלת ציבור. אמנם, ברור היה לכל, שאי אפשר להגיע מיד לחיי רווחה בארץ עניה בחמרי גלם בעין, בימי קליטת עליה גדולה, שלא היה כדוגמת שיעוריה בשום מדינה בעולם, ולאחר מאבק ומלחמה, שאכלו ממון הרבה והוציאו המוני כוחות מרשות העבודה היצרנית. אף על פי כן רבתה התערומת, גדל הרוגז, ושנים אלה היו שנות קינטור גדול על הממשלה ודרכיה ועל המדינה, מוסדותיה ופקידיה, ואיש על רעהו. „איש מאחיו השמרו, כי כל אח עקוב יעקוב“ כדברי הנביא ממש. הסיפור העברי תיאר במקצת רגשות אלה של אכזבה קיפוח, רוגז למראה חלומות שנהפכו לקאריקאטורות. אבל אין לסמוך עליו, כי הוא לעתים רחוק מלדייק בזמנים ובמסיבות, כגון מה שאירע „לימי צקלג“ שהעתיק רגשות בני־נוער מתקופה מאוחרת יותר לתקופה מוקדמת יותר.

השנים האחרונות, אחרי מבצע סיני, היו שנות שקט יחסי ובנין מאומץ, שאמנם לא פסקה בהן הקינטוריה. המתבונן מבחינה זו של ההיסטוריה האמוצינאלית, במערכת הבחירות להסתדרות — מבחינת הנעימות (או מוטב לומר — הלא נעימות) הרגשיות לא תהיה מערכת הבחירות לכנסת כנראה שונה ממנה — ימצאו צד של טובה בכל מה שהיריבים קוראים „השמחה“, „גסות רוח“, „העדר שמץ של בקורת עצמית“ ו„שפע של לשון הרע“. טובה כיצד? חילוקי הדעות „העקרוניים“, שניתן לנסחם בדרך מושכלת, נתמעטו מאד. תנאי בנינה של המדינה בכלכלה, בפוליטיקה ובצבאיות וכדומה גוזרים על מהלך מסוים, על חבלי כורת, שהם גם חבלי רצון מושכל, ובסתר נפשם, ובחדרי דעתם, מרגישים ויודעים דוברי המפלגות מה הם

חבלים אלה. החולשה האישית שב"השמצה" מגלה מצד אחר את תוקפו של הענין עצמו. המלחמות בין המפלגות נהפכות למלחמות על השלטון בין טמפרמנטים, מסורות, חולשות ותאוות פוליטיות. הגדרת המצב ביסודו של המדינה ותושביה שווה בערך בכל המפלגות, ועל כן ניטל הרבה מערכן של העמדות היריבות. סימן הוא שהעם הולך ומתגבש, והמדינה קונה לה יציבות, משום שמתברר והולך מה טובתה ומה מקדמה. מעבר למהומה הפוליטית לטכסי המלחמה ולדרכי השלטון הולך ומתרחש כאן תהליך עמוק, עצום-ערך בתולדותינו הולך ומתרחם עם בן חורין. חזיון כביר-יכוח ורב-תוצאות זה ממלא את הלב שמחה שקטה מעבר לכל קינטוריה.

כי זאת לדעת: שנים הם מקורות הציניזם בתחום הפוליטי. זלזול בערכים וזלזול בבני אדם. בארצות קונפורמיסטיות, שבהן אדם רואה את שורש רווחתו ואושרו בהסתגלות לאחרים ובקבלת הדעה המקובלת וכולו "מכוון לאחרים". שם יהיה נוטה אפילו למאוס בערכים, לסתור את רצונו המושכל, לחלל כל קדושה, ובלבד שידבק בדעת האחרים. ארצות אלה מגדלות את האדם האופורטיניסטי. ואילו ארצות שבהן בני אדם דבקים בערכים (פוליטיים — עליהם מדובר כאן) מדעתם ורצונם או על שום מסורתם וכולם מכוונים לקיום הערכים בחייהם, שם מתפשט יותר הזלזול באותם בני אדם שתולים בהם את הקלקלה של חולשת רצון לדבוק בערכים או של זדון לב. זלזול זה מצוי ביותר במנהיגים "החזקים": הללו רואים ביותר את המוני העם בחולשותיהם. אמת. שגי מקורות הציניזם הפוליטי תלויים גם זה בזה, אף על פי כן ניתן להבדיל ביניהם. במדינתנו עדיין רב המקור השני מן הראשון, והוא יסוד "ההשמצה" במערכות הפוליטיקה שלנו. הבסיס של ערכי-היסוד חזק למדי, למרות מראה העינים השטחי של פילוגי הדעות וחילוקי הלבבות מחמת מפלגותינו המרובות. משום כך יש תקוה, שגם המקור השני של הציניזם הפוליטי ילך ויסתתם.

ג. התבטלות לאומית והזכות לבינוניות

קשה לדבר בלשון גבוהה מדי על תקומת מדינת ישראל, זו בת-הכיסופים של דורות צמאי גאולה ותאבי מעש וחזון קוממיות. רק מלים כהררי אל וכתהום רבה יש בהן כדי להביע משהו מגודל הענות והשכול של העם הזה, מכלימת היותו הנועזת ומריה בתקופת הפורעניות ומעומק תוחלתו הממושכת, הזבה יסורים, "לו רק אגדת-תנחומים אחת הותירה לכם צרתכם" — קונן ביאליק על הרוגי קישינב. מדינת ישראל יצרה מציאות-תנחומים לניצולי השואה, היא ילידת הקרבנות, הפורעניות והמאמץ הקיבוצי העליון לבוא אל המנוחה ול"התחשב" בעמים. כל לשון לא תגבה ולא תעמק כאן מדי. אבל הנעימות הגבוהות והעמוקות חדלו משום מה. לאחר זמן קצר בערך, להכנס לאונינו. הורגלנו במלים ואנו דשים במציאות. מדינת ישראל לא הצליחה משום מה לתפוס את כל מעייני הלב של המבוגרים, ובעיקרה של הנוער, ולמשוך את דמיונם ברצי-קסם. יש צורך רב בעילוי הלב ובגידול המוחין לחזות ולראות את המראה הנפלא הזה.

תקוות רבות תלינו בתקומת מדינת ישראל. על תקוות הדורות הקודמים הוספנו את תקוות הדור הזה. כל הדורות הקודמים האמינו, שאבדן המלכות הוא גם סיבה לירידתו הרוחנית של העם. השכינה בגלות כוחה פגום, ורק לכשתבנה מדינת ישראל כבראשונה תשוב ותפרח גם תרבות ישראל. פעמים רבות הובעה תקוה זו בספרות הקודש והחול בגלויות. ספר "בחינת הדת" לר' אליהו דלמדיגו (מהדורת י. ש. ריגיו, וינה 1833), למשל, פותח במלים אלה: "...כאשר אבדה מלכותנו, ומנוחה בגויים לא מצאנו, היינו כנבוכים בעמקי ים. אבדו כמעט חכמינו וספרי הקודמים אשר היו באומתנו, ולא נשאר לנו מדברי קודמי אומתנו כי אם המשנה והתלמוד והדומים לאלה, אשר אין בהם דברים ברורים בכל עניני שרשי דתנו, כי אם במעט מזער לפעמים, בדברים נעלמים, מקבלים הביאורים והתוספת. לכן אין להפלא, אם נפלה המחלוקת בקצת הדברים האלה בין חכמי אומתנו". ולהלן באותו ספר: "בהעדר הממלכה ייעדר הסדר מבני אדם" (עמ' 55) ומתרבה המחלוקת בדברים שביסוד.

מבחינה זו של פריחת התרבות העברית אנו רק בתחילת הדרך. יש רושם, שלפני שעה עמלנו כדי לקנות לנו את הזכות לבינוניות, זכותו היסודית של כל עם, והיא הדרכון־הערובה למסע ההרפתקאות הרוחני אל הגדולה. בינוניות־לפני־שעה זו מתבטאה בכמה פאראדוכסים שבחינו, המעוררים פליאה אצל אומות העולם, שלא כמקובל בגלויות הצטיינו היהודים במדינת ישראל דוקא בתחום הצבאיות ועדיין הם נחשלים בתחום הכלכלה. הקמנו חיילים ומפקדים מצוינים, אבל לא בנקאים וכלכלנים, יזמי חרושת ומסחר מעולים. גם בספרות, באמנות ובמדע התפשטה הבינוניות. כל שתפס את דמיון העמים בימי חיינו בתוכם — האינטלקטואליזם היהודי הבקורתי החד והנוקב, הגאונות המדעית, כל אותם התבלינים החריפים לתרבויות העולם, הסממנים המפולפלים, כאילו נעלמו מייחודה של תרבותנו בארץ.

הזכות לבינוניות היא הזכות לקיום בלא "תרומות" לאומות אחרות ובלא "יעודים" רמים להעשרת "אוצר התרבות האנושי". מדינת ישראל הכריזה, שיש ליהודי זכות חיים כפשוטם, היא מצילה את הקיום היהודי ומבצרת אותו על ידי "קיבוץ הגלויות". יתר על כן: הזכות לבינוניות מרפאה אדם מישראל מחולאי הנחיתות והעליונות כאחת, שדבקו בנו במשך הדורות. בדורנו, דור השואה, גבר ביותר חולי הנחיתות, בדורות הסמוכים לשלנו — חולי העליונות. ואפשר שצדקו הפסיכולוגים, הטוענים, כי תסביך העליונות אינו אלא הפן האחר של תסביך הנחיתות. אידיאולוגיה של עליונות "מתסברת" את הנחיתות (אני מבדיל בין הסברה ותסברה, בין להסביר ולתסבר — ראשיונאליזישון בלע"ז).

התבטלותם של יחידים מבני עמנו בפני אומה נכרית, גדולה במנין, בעושר ובתרבות, ההתרפסות מתוך נחיתות על מנת להשתתף עם בניה של זו בנכסים שבחומר וברוח, כשהן לעצמן אינן סכנה לעם, ואפילו המתבטלים הם חלק ניכר מכללו של העם. כי ההתבטלות אינה מעמידה ולדות; עקרה היא מטבעה. אי אפשר לחנך עליה דור, וסופה שהצעירים ימרדו עליה. אין מחנה גדול עשוי למעט

את דמותו כל הימים, ובעיקר כשהסיבות להתבטלות הן מדומות בלבד. הרעה פותחת בשעה שההתבטלות לובשת אצטלה של יעוד קדוש, כשהחסרון מתגלגל ביתרון „לשם שמים“, לתיקונו של עולם, להרמת קרנה של תרבות האנושות. אנו מבטלים את ישותנו כדי להרים תרומה נכבדה ביותר. דת ישראל, נשמת ישראל, כשרונותיו של ישראל וכיוצא באלה הם „מלח הארץ“, תכלין נצרך ויקר מאד לעמים. קיומה של האומה, עתידה, בטחון חייה יעלו קרבן. כך ניתן טעם אנושי-כללי, דתי, מוסרי או סוציאליסטי להתבטלות לא משום הכשלון ומשום הפיגור אלא, אדרבה, מרוב התקדמות, כביכול, מרוב זריזות, מחמת הריצה לפני מרכבתו של הגואל. כך נהג רובה של יהדות האמנציפציה באירופה, וכך נוהג עכשיו חלק גדול של היהודים באמריקה. החלש אומר: חזק אני, „אור לגויים“, „ברית עמים“, וצדקה עשה עמנו הקב"ה שפזרנו בין האומות. הצעקה של כל הדורות בגלויות נעשה להם לצדקה. העלבון הצורב ביקש לו גמול בדברי גוזמא, ודכדוכה של הנפש יצר לו תקליטים של פזמוני תשבחה עצמית, ספרות סניגוריה של זמירות הלל, פילוסופיה של דרוש על יעודנו הנעלה בקרב הגויים. אמנם המציאות טפחה על פניה של אידיאולוגיה זו. אפילו רוחות קלות הפקיעו מיד שלפוחית-של-בירית אלה, לא כל שכן הסופה הגדולה, ואף על פי כן חוזרים ומפריחים אותן מחדש, כי מנגנון נפש מדוכדכת ומתרפסת ותנאי חיים-שליקבע בלא רצון לשנותם — גדול כוח כפייתם. הכחל והפרקוס נעשו הרגל לגברת זו, אף על פי שנודקנה ובלתה, והם רק משחיתים את תארה עוד יותר.

סכנה זו צפויה לכל עם קטן. ביותר היתה צפויה לעמנו כל הימים, ובעיקר בדור האחרון, כאמור. עבודתה של נפש, שהושברה עד דכא, קוסמת לעצמה קסמי השתתפות באדנות של אחרים. בצילן של המלכויות הגדולות ותרבויותיהן צעות ועולות הפטריות היהודיות החדשות-הישנות האלה.

מדינת ישראל החזירה ליהודי את הזכות לבינוניות. אבל דבר אחד היה בהתבטלותם של יהודי האמנציפציה במערב אירופה, שאף על פי הוא סולף וזויף מתוכו, מן הראוי לנו ליתן את דעתנו עליו במדינת ישראל ולאמצו לנו בלב ונפש, והוא ענין „תיקון היהודים“, שספרות ההשכלה מלאה אותו על כל גדותיה. הוא גרם לנו צרות צרורות, בשמו נגזרו עלינו גזירות קשות ומרות. זה „התיקון“ — על מנת לשאת חן וחסד בעיני הגויים, להיות יהודים מועילים „לציבור התושב“. הציונות באה לגאול אותנו מ„תיקון“ זה: חיינו — הורתה — אינם תלויים בזכות הנתונה לנו מאת העמים כדי שנהיה מתוקנים בעיניהם לתועלתם. בין שנישא חן לפנייהם ובין שלא נישא חן לפנייהם ראויים אנו לקיומנו. עם זה קראה הציונות להתאזרות מוסרית חייבים אנו להיות מתוקנים לעצמנו, לטובתנו ולרווחתנו, מחנה טהור, ישוב לדוגמא, אדם למופת.

גרעין בריא זה שבתורות היעודים המזויפות מבקשת המדינה לשמור. היא מצווה לרוע אותו על תלמי הלבבות. עיקרו — חיזוק ההכרה העצמית, שהוא כבודו של עם ותפארתו. בודאי, הדברים נעשים גם שלא מדעת ולפי תומם, בכל

העשייה והיציירה של בני המדינה. אבל יש צורך שניתן את דעתנו על מאמצים מיוחדים לחינוך הציבור במצוה זו, כן מצוה — זכות ועונג וגם חובה — של הערכת כל הטוב והיפה שבקרבנו ובמעשינו, אפילו הם „בינוניים“. עדיין רובצות עלינו טונות של נחיתות משא וברד. פריקתן תמשך שנים, אבל היא מצוה, שאין אנו בני חורין להפטר ממנה, וכל יום שעתה, ובעיקר היום שבו אנו מעלים על לבנו את זכר המעשים והמאורעות שהגיעונו לזמן הזה.

העם בישראל ובתפוצות מקוה, שהבינוניות הבריאה הזאת תצעידנו בדרך בטוחה במסע אל המופלא ממנו. מופלא זה יהיה דבר אנושי ויהודי גדול. בודאי, אפשר להיות יהודי טוב גם בתנאים הקשים ביותר לקיומה של תרבות יהודית בגלויות, כגון מה שמספרת הבדיחה העממית על אותו רב, שהיה יושב בעיר כריסטיאנפול, ברחוב שנקרא קלויסטרגאס, שומע כל הימים צלילי פעמוני הכנסיה וצופה פני הצלמים, הוא — שמו גצי"ל ואשתו — פס"ל, ואף על פי כן — יהודי טוב, רב ירא שמים. אפשר לשבת בירושלים, עיר הקודש, ולהיות צופה פני הר המוריה והר הזיתים וכו' ולהגות דברים נכרים, או מולעזים. אף על פי כן אין כיצירה העברית במדינת ישראל סיכוי לעצמאות-אמת בעלת ערך אנושי-יהודי הן מבחינת החברה והן מבחינת תרבותה.

הַמְרָכָה

מַאת הַלֵּל בְּבִלְי

הנה חופפת על ראשי נכאָה, עֵינָה,	חֵיל־הַנֶּסֶתֶר תּוֹסֵס בִּי לֹא יִחְדָּל,
לְנִכְח אַפְקֵי־הַשְּׁקִיעָה,	הֵד צְעָדִים נוֹגִים סְבִיבִי,
הַמְרָכָה חוּוָה קְדַמוּנִי,	כְּלַחֵשׁ שֶׁךְ תִּפְלֶה מֵאַחֲרֵי מֶסֶךְ.
כָּלֶה מוֹקֵד־עוֹלָם, שְׁלֵה־כֶתֶל־אֵל.	עוֹד רְנַע וְאָרוֹם בְּאַרְגוֹן־מְלָכוֹת
בּוֹא, הִיא קוֹרְאָה, עֲמִי וְנִתְעוֹפֶף	וְאֶת־חֲבֵר עִם הַרוֹחוֹת, הַסֶּשִׁי וְקֵל.
מַעֲבֵר לְשִׁתְקִים וְלִחְלָל־תֵּבֵל ;	גַּל־אוֹר מְבַקֵּעַ בִּי, מַעֲזֵי־יְנֻקוֹת.
רְבִים הוֹלְכֵי שְׁמָה בְּסַעֲרָה	הַמְרָכָה צָפָה וּמְחַכָּה
וְאַקִיפִם מְרֹאוֹת לֹא תִשְׁגִּים עֵינֵי־י.	וְאַפְרִיזֵן־פְּלִדוֹת מֵעַל רֹאשֵׁי נְמָתָה.

לְחֻשְׁבוֹנֵינוּ עִם הָעוֹלָם הַלְאִי-הַיְהוּדִי

(הרהורים ליום העצמאות הי"א)

מאת יצחק עברי

תנועת התחייה בישראל, בשני הדורות האחרונים, תמכה יסודותיה ברעיון הגאולה ובשאיפה הקדומה של שיבת ציון. אך אבות הציונות החדשה לא העלימו כלל ועיקר, שהמניע העיקרי לתמורה שחלה בהשקפת עולמם היתה האנטישמיות. כפי שהתגלמה בעולם הנוצרי, ממערבו (משפט דרייפוס) ועד מזרחו (משפט בייליס). משנתנדפו חלומות האמנסיפציה באה תביעת האבטו-אמנסיפציה, ומשנתבדו מטיפי ההתבוללות, קמו נביאי הציונות במערב ותבעו מדינה לעם נתון למשיסה. מבחינה זו לא היה הבדל בין פינסקר והרצל, נורדוי וברנבוים, שפרש אחר כך מן הציונות לעולם האדיקות הדתית. לכולם היה חשבון מר עם העולם הנוצרי שהכזיב ועם תרבות המערב שהכזיבה. אך אף אחד מהם לא חזה כמו את הגדולה שבאכזבות שהכזיבה הנצרות באלפיים השנים האחרונות; את הבגידה הגרמנית באלוהי הרחמים והסליחות ובעקרונות המוסר של "תרבות אירופה". את גודל ההתפרצות ואת תהומות האכזריות לא חזה גם הקודר שבנביאי השואה המתקרבת. ובבוא השואה — הקדימה את חולמי החירות והעצמאות ומנעה גאולת המוני בית ישראל באירופה בהנף גרזן אחד.

משנוסדה מדינת ישראל והוכרו על עצמאותה הצביעו רוב אומות בארגון הבינלאומי הצבעה המאשרת עובדה זו, והשנה מלאו עשר שנים לקבלת מדינת ישראל כחברה בארגון האומות. התאריך (11 במאי, 1949) חל הפעם בו בשבוע שבו מלאו 11 שנה לעצמאות המדינה. אמרו: נודעו מצפונה של האנושות אחרי השואה, והאישור המוקדם שניתן לתקומת המדינה בהצבעה על חלוקת הארץ, בסוף נובמבר, 1947, היה כהסכמת העולם הנוצרי, בעיקרו, לקיום עצמאי של עם ישראל במשפחת העמים. היתה זו הסכמה האומרת בדמיך חיי, ואמנם, טובי הבנים-הבונים הבטיחו קיום זה בדמם.

נמצא שאם לא דייקו בלשונם אלה שאמרו, כי מדינת ישראל היא בתו של ארגון האומות, הרי צדקו אלה שאמרו שארגון-האומות הוא שושבינה של המדינה, שאמר "הן" לקיומה אחרי הכרזתה. לאמירת "הן" זו היה בשעתו משקל

רב, ואף כיום הזה, עם חיוזקה וביסוסה הצבאי של המדינה, לא נגרע מחשיבותה של אותה אמירה מבחינת החוק והמוסר הבינלאומי. ואולם, אם כיום הזה נשמעים בעולם הנוצרי קולות האומרים: אנו תרמנו לתקומת המדינה, מה תרומת מדינת ישראל לעולם ומה בשורה רוחנית וישועה מוסרית היא מביאה לעולם? אי אפשר שלא תבוא התשובה מעם ישראל: אמנם, מדינה זו אינה ככל המדינות כשם שעם ישראל אינו ככל העמים, ובודאי שהשאיפה להיות „אור לגויים“ לא כלתה מתוכנו. אך לגבי העולם הנוצרי ייאמר: אם לחובות — עדיין לא פרע אפילו מקצת חובו כלפי יהדות אירופה השדודה וכלפי העם היהודי. כי אשמת השותפים בקשר השתיקה ואשמת העומדים על הדם לא תימחה, וההסכמה לחירות ישראל ולקיום שארית ישראל זכות היא. אך עדיין אין בה משום כפרה על אותה עמידה מנגד בימי טבח רב, בהם הוסר צלם האלהים מעל פני האדם האירופי.

ודאי שהיו גם אז באירופה חסידי אומות בכל ארץ וארץ, ויש ארצות, כמו דניה הקטנה, שהצטיינו ביחסן האנושי, ויש עמים, כמו העם האיטלקי והעם היווני והבולגארי, שגילו, בדרך כלל יחס יותר אנושי מעמים אחרים במסבות לא-שוות. אבל כשמדברים על ראשי העולם הנוצרי, מתכוונים בראש וראשונה לראשי כנסיות ולהוגי דעות ומבין אלה הוזעקו ונזעקו אך מעטים, והיתר בחרו בגישת „שב ואל תעשה“. על עמדת הוואתיקן בימי השואה לא נעמוד כאן, שכבר דנו בה רבים, אך נאמר, שאילו עמד בראש הכנסיה הקתולית בימי השואה קודמו של האפיפיור פיוס הי"ב (הדיפלומט ששימש בשעתו גונציוס בגרמניה), או מי שמשמש אחריו בכתר ראש-הכנסיה כיום (יוהן הכ"ג) היו מאות אלפי יהודים ניצולים באירופה מידו של היטלר באותן ארצות שבהן היה בידי ראשי הכנסיות לעכב ולמחות ולא מיחו. צא וראה תיקון קטן שהנהיג האפיפיור הנוכחי בתפילות חג הפסחא, שהשמיט את התואר „כוזבים“ מנוסח „התפללו למען היהודים“. ואילו קודמו עמד על כך שהתואר כוזבים יוחלף לפחות ב„בלתי מאמינים“, ופסק כנראה שהמוני „הבלתי מאמינים“ אינם ראויים להצלה... תאמרו מסורת של שטנה עתיקה היא שגרמה? ולא היא, אין ההיסטוריה נקנית ונעשית על ידי מסורת בלבד. אישים חיים מעצבים אותה, ואוי לו לדור שאישיו חסרי לב, ומושליו רשעים.

אחד מהוגי הדעות החשובים של העולם הנוצרי המערבי הבלתי-קאתולי הוא פרופ. ארנולד טוינבי. דעותיו על היהדות כ„שריד מאובן“, כפי שבוטאו בספריו, שבהם פיתח את תורתו ההיסטוריוסופית, ידועות וכבר יצאו נגדן גדולים וטובים בראיות חותכות והעלו סתירות בולטות בדבריו, לשיטתו. אילו היו מאשימים את פרופ. טוינבי באנטישמית גלויה, היו עושים עוול לאיש ולדעותיו, שהרי הוא מעיד על תרבות המערב ואומר: „נחתם גזר דינה של תרבות אירופה על אותו מעשה-פשע של השמדת היהדות בלב המולדת האירופית של הנצרות“. אבל כשהוא מגיע לפרשת תקומתה של מדינת ישראל, הוא רואה בה „פרי קונזוניות ומזימות של נוגעים-בדבר בעולם האנגלו-סאכסי — יצור חילוני, נטול קשר עם העבר והמסורת הישראלית“.

והנה, אף על פי שחזר בו פרופ. טוינבי מדבריו בעניין היהדות כ"שריד מאובן", ומצא כמה צדדים לזכות בקיומה, ואפילו התחיל מייחס לה תפקיד מכריע ל"המיר דתו של העולם" ולחנכו למונותאיזם, לא חזר בו מדעתו השלילית על הורתה ולידתה של מדינת ישראל, כפי שבאה לידי ביטוי בספריו עד כדי קטיגוריה של שטנה והשוואה של שיחרור הארץ לכיבוש אירופה על ידי הנאצים, ככתוב בספרות הפלסטר הערבית, וכמרומו בחיבורי "המכון המלכותי הבריטי למחקר" שהפרופיסור הנכבד היה הרוח החיה באופניו.

תופעה זו אומרת דרשני. בפרט שפרופ. טוינבי מרגיש בעול ואפילו ב"גיחוך ההיסטורי" שבדבר, שפעמיים בדברי ימי העולם, נתנו היהודים לאנשים מן החוץ ליטול את דתם ולהפיצם בעולם, וכוונתו לנצרות ולאיסלם. אין הוא יכול לתפוס משום מה נעשו הנצרות והאיסלם לדתות-אוניברסליות בעוד אשר היהודים הוסיפו ל"שמור את דתם לעצמם". וכאן הוא מגלה שוב חוסר הבנה יסודי באופיה של דת ישראל, שלא היתה מעולם דת של ציד נפשות ודת של גיור, כי אם דת של לאום ודת של אורח-חיים. היהודים "שמרו את דתם לעצמם" לא כאותו כילי השומר לעצמו דינרי-זהבו, אלא משום שהאמינו באמת ובתמים, שקשים גרים לישראל כספחת ומשום שלא ראו מעולם את היתרון שבכמות אלא את החשיבות שבאיכות. אכן, אפילו פרופ. טוינבי מעלה את הרעיון, כי המונותאיזם היהודי הוא, לכאורה, יותר אבתנטי מהמונותאיזם הנוצרי והמוסלמי, והוא שואל: אולי זוהי המתנה הסופית של היהודים לעולם, ואולי זהו הפתרון הסופי לשאלת היחסים בין היהודים ושאר יושבי תבל?!

לכאורה, עמדתו הראשונה של פרופ. טוינבי בעניין היהדות כ"שריד מאובן" היא פחות מוקשה מעמדתו העוינת לתופעה מדינית-רוחנית זו ששמה מדינת ישראל. מכיוון שהוא סבור, כנראה, כי הנצרות והאיסלם תוכה של היהדות אכלו וקליפתה זרקו — הרי שעץ היהדות חדל לתת פרי, מנקודת הראות של עליית תרבויות ושקיעתן בעולמנו זה. והלא עלייה ושקיעה של עמים ותרבויות הם כלל גדול בהשקפותיו של ההיסטוריוסוף טוינבי ואין לך עם עולה שאין לו שקיעה ואין לך תרבות עולה, שאין עמה ירידה, דלדול וניוון. נמצא, שעצם קיומו של עם ישראל ועצם ההנחה שבקביעת "נצח ישראל לא ישקר" היא בסתירה גמורה ומוחלטת לאשיות תורתו של טוינבי על ההיסטוריה האנושית ולקחה.

כבר אמרו ראשוני תנועת התחיה הלאומית שלנו, שעם בלי ארץ הוא תופעה לא-טבעית כל כך עד שהוא מעורר פחד ואפילו מביא לידי משטמה, כאותה נשמה בלי גוף. הוא הדין ברוח ערטילאית בלי מרכז רוחני ממשי, והוא הדין באמונה בלי כנסייה דתית הבנוייה על תילה. והנה, פרופ. טוינבי הנכבד כבר השלים לאחרונה עם קיומה של רוח היהדות הערטילאית, נוכח האכזבות והעלבונות שהנחילו לאנושות שאר דתות. הוא כבר נעשה ל"מחייב הגלות" אך עדיין אינו מוכן להשלים עם קיומה של הציונות, שהוא מקפיד לתופסה כ"יצור חילוני", ומבליט, מתוך כך את העראיות שבכל יצירה מדינית חילונית.

צא וראה, שאפילו בהרצאה שהרצה לפני קהל יהודי בלונדון אין הוא מוצא עצה טובה יותר לעוץ ליהודי התפוצות (ובראש יהדות התפוצות הוא מעמיד, כמובן, את יהדות אמריקה) מאשר להינזר מעזרה פוליטית לישראל ולהסתפק בעזרה כלכלית גרידא, ובכלל — להיזהר מלהזדהות יותר מדי עם מדינת ישראל ומגמותיה הפוליטיות, שהרי יהודי ארצות התפוצות הם, קודם כל, אזרחי ארצותיהם. כללו של דבר חזיון-הבלהות של „הנאמנות הכפולה“ אשר אנשי ה„מועצה למען היהדות“ שוקדים כל כך על תיאורו, יחד עם „ידידי המזרח התיכון“, כאן, וידידיהם מ„המכון המלכותי הבריטי למחקר“ שבאנגליה, הוא גם הנימוק המכריע שבפי טוינבי ההיסטוריוסוף הנוצרי ומגיד העתידות האנגלו-סאכסי הידוע.

תוך כדי הדגשת מצבה הקשה של ישראל והעדר הסיכויים לשלום עם ארצות ערב בעתיד הקרוב, הוא מבליט את הדעה, שאין קיום לישראל בלעדי תמיכתה של יהדות התפוצות, ובעיקר — יהדות אמריקה. והוא קובע: „כולנו כאן רוצים בקיומה של היהדות, אך ישראל תלוייה לחלוטין ביהדות התפוצות, ואילו נעלמה פתאום יהדות אמריקה היתה ישראל נעלמה בוודאות כעבור שבועות מעטים...“ מכיוון שלדעתו עתיד היהודים והיהדות קשור בעיקר בעתיד התפוצות, הרי שהמפתח לכל אלה הוא בידי יהדות צפון-אמריקה.

אכן, פרופ. טוינבי רואה את תלותה של מדינת ישראל בתפוצות, אך אינו רואה תלותן של התפוצות בקיומה של מדינת ישראל. עדיין נאמן הוא לראייתו הראשונה את הציונות ואת תקומת המדינה, ראייה של „תנועה חילונית“ ושל מדינה שהיא פרי „קנוניות ומזימות“ של נוגעים בדבר בעולם האנגלו-סאכסי. אין הוא רואה ראייה היסטוריוסופית נכונה את הציונות כהמשכן של התנועות המשיחיות בישראל ואת המדינה כהתגשמות חזון הגאולה וקיבוץ הגלויות. ומאותו טעם עצמו אין עיניו רואות את התלות הרוחנית והפסיכולוגית של קיום היהדות בקיום מדינת ישראל, בבת-עונה והתגלמות תקוותה, גאוניה וחזונה.

וכאן אנו חוזרים לראשית מאמרנו, ולהנחה שהניחו אבות הציונות החדשה, שהציונות תשמש תרופה לנגע האנטישמיות. עובדה היא שאין טעם להעלימה, כי תקומת המדינה לא סילקה את הנגע האנטישמי לא מאירופה ולא משאר ארצות, שבהן היה נפוץ. ואם תאמרו, הסיבה לכך היא שאין קיבוץ הגלויות שלם, הרי יש ארצות, כפולין וכצ'כוסלובקיה, שבהן מספר היהודים כיום קטן עד כדי היותם מיעוט אפסי, ואף על פי כן, צא וראה שאפילו שונא-ציון ודורש בשלום הרשות מושבע כסופר היהודי-סובייטי איליה אהרנבורג, שטען זה לא כבר בפאריס, כי אין בכרית המועצות כולה אלא 100.000 יהודים הרוצים לעלות למדינת ישראל (כאילו כבר ערך משאל מדוקדק והנשאלים נענו לשאלותיו כולם, ללא חת ומורא) אפילו הוא הודה שהוא מחזיק ביהדותו בשל האנטישמיות הקיימת, שאלמלא היא — לא היה רואה טעם לקרוא לעצמו יהודי.

אהרנבורג חש באנטישמיות מבשרו. כמוהו כטוינבי, אינו מקבל את הפתרון הציוני, אך הוא מקבל את אימת דינה של „הנאמנות הכפולה“. שניהם סבורים, כנראה שלא הרי יהודי כהרי אוסטראלי הדורש שלומו של חבר-העמים הבריטי, או

כהרי אירי-אמריקני הדורש טובתה של אירלנד באמריקה, או כהרי איטלקי או יווני, שהוא ידיד ארץ מוצאו בתוככי לונדון. טוינבי מדבר על מצב טראגי העלול להיווצר לגבי יהודי אמריקה במקרה של ניגוד בין האינטרסים של ארה"ב וישראל, ואינו מעלה על דעתו, כי אמריקה היא מיסודה מדינת מהגרים, ואם גם בני דור שני, שלישי ורביעי, ואותה אפשרות רחוקה של מצב טראגי כזה קיימת גם לגבי שאר קבוצות אתניות, דתיות ותרבויות.

ושוב, טוינבי מוכן לראות באור היהדות אך אינו מוכן לראות באור ציון. משום שמדינת ישראל היא ב"מצב מסוכן". אמנם, הוא מודה, כי מדינת ישראל השיגה השיגים תרבותיים גדולים, אבל "אין היא באותו מצב איתן שבו נתונה יהדות אמריקה, מצב המאפשר ליהודי אמריקה לקיים את יהדותם".

תשובתנו להוגי דעות מאסכולתו של טוינבי, כלאיבי הציונות האחרים, היא כי אין להפריד בין מדינת ישראל והתפוצות משום שקיומן בחומר וברוח תלוי זה בזה בצורה שקולה, ואם גם לא בצורה שווה. נכון הדבר, שבלי תמיכתן הכלכלית, המדינית והמוסרית של יהודי התפוצות יקשה למדינת ישראל להתקיים אך איזה טעם יהיה לקיום של יהודי התפוצות בלי קיומה של מדינת ישראל? אולי זאת היא הסיבה לכך שאפשר עוד למצוא בתפוצות שונאי ציונות, אך קשה יותר למצוא שונאי מדינת ישראל. וכשם שאין אנו מתפעלים מנוצרים האומרים, כי הם אוהבים את ישראל ומעריצים את מפעלות המדינה אך שוטמים את "היהודי הגלותי", כך לא נקבל ידידותם של אלה הרוצים כביכול בקיומה של "היהדות", אך אומרים לערער קשריה האמיצים עם מדינת ישראל, מקור תיזתה ותקוותיה לעתיד. אם העולם הנוצרי המתקדם — ויש עולם כזה, לאשרנו — למד משהו משואת אירופה, עליו לדעת, כי ביחס של "סובלנות" בלבד לא סגי. דרוש יחס חיובי ממש, ויחס שלם. בין עתיד היהדות ובין עתיד המדינה אין להפריד עוד, מן השעה הראשונה לתקומתה. אחרי תקופת גלות שנסתיימה בשואת אירופה, אפשר שיש עוד מקום ל"יבנה וחכמיה" כאורח־חיים, אך אין עוד מקום ל"יבנה וחכמיה" כפתרון השלם לקיום האומה.

חשבונו עם העולם הלא־יהודי לא נגמר עם ההכרה של אומות העולם במדינת ישראל — גם אם יש להודות, כי האומות הנוצריות מילאו כאן תפקיד נכבד. אם הבטחת ההשתחררות מנגע האנטישמיות בעקבות הפתרון הציוני הועילה לשבטי ישראל שנקבצו ובאו ציונה, ולא הועילה לכמה מעמי עולם הנצרות — כשם שלא הועיל בשטח זה הפתרון הקומוניסטי במזרח אירופה — הרי זה לא רק ענין לבדיקת ערכים מחודשת של ממשיכי תורת הציונות אלא גם ענין לחשבון נפש של ראשי הנצרות ומנהיגי הרוחניים. כי מי שמסיח דעתו מן ההיסטוריה, — סופו חוזר על החמורים שבמשגותיה.

מסע נוד

מאת אפרים א. ליסיצקי

א

שוטט בתלל בלימה מנר, שוטט והומה: מדוע,
נגרף בנגרף סתרחרת, הקבל, סחור סחור, פה אנוע?
שוטט עד מנר זה מסע, שוטט וצופר: אי מה היא
תקלית נודי בם אונד הלך ושב במסעי?
שוטט במסע זה אדם, שוטט ונאנח מרה:
דרך למנר ולמסע - דרכי אני, אי, וסתרת!
נותנים בתדונה קול יחדו מנר ומסע ואדם -
קולם בתלל אלם-בלימה עגום מתהדהד ונדם.

ב

עמדה משוט הרפכת, חוכה עד תעבר שניה,
אדקה היא מצליב מסולקה - קמה מסביב דומיה.
נגלטה מלכות צומח תחמה ליה תחום תסארת:
חרש שלאנן מתערה, מאהד שפריר צמרת.
אובד, תלום במצולתו, צונן ורענן רגע,
תאמו בו רום ושפל, השלמו בו צד ונגה.
משפחות חי, חיי שעמן חיות ונהנות מטובן,
מבלי תסור רצו עולם - הפל פה גרוע ומובן.

ג

תי אָני : זבול לִי אָשִׁימָה פֹּה, בְּנֵאוֹת זֶה הַחֶרֶשׁ,
 אֲחֲרוֹן זְבוּל עַל אֲדָמוֹת, אֶף בּוֹ נֶאֱעָמִים שֶׁרֶשׁ.
 יִשְׁפֹּת לִי שְׁלוֹמוֹ, וְשִׁקְטוֹ יַעֲרֶף בִּי כַּצָּרִי גֵהָה —
 זֹאת הַמְּנוּחָה אֵינִי, תִּמְתַּק לִי פֹה הַמְּרֻצָּה !
 אֲשֶׁה לְבָבִי אֶת חֲנָם אִיָּה עַד כֹּה וְשׂוֹא שְׁחָר,
 אֲחִיָּה לִי פֹה תִּי יוֹמִי, יִתְדָדוּ בּוֹ תְּמוּד וּמְחָר.
 אֲשִׁלֶּיף אֶךְ צוֹלֵת הָאוֹבֵל עֲרֹגָה לְהִבֵּל עֲרוּגָה,
 אֲדַלֶּה מִמְּשַׁקַּע חֲלוֹמוֹ שְׁלוֹת נְשִׂיָה וּפְנוּגָה.

ד

הַעֲמֻדָה שׁוֹב הֶרְכָּבָת, וּבְעוֹדֵנִי תִסּוּשׁ נִימָה
 אֲחֻנָּה בִּי יַד הַקָּרָר, אֲחוֹ וְנִצְנֵעַ : כּוּמָה !
 הִנֵּה תַחְנוּתָה הִיעוּדָה, רַד נָא : מִסְּעָה כְּלָה ו'
 - קָרָר, אִי, קָרָר, לֹא זֹאת הִיא - הִיא עוֹד מְמַנִּי וְהִלָּאָה !
 מִהָר וְרַד - הִבְהַקִּיץ תַּחֲלֹם חֲלוֹם ! מִשְׁנֵה אֲתָה :
 הִיא אֲשֶׁר זָקַב בְּרִטְסִיף, זֹאת הִיא, אֲנִדָּה בְּבִטְחָה ו'
 - לֹא כִי עוֹד רַבָּה הַדְּרָף, רַב לִי גְדוּד עַד אֲנִיעָה
 - תַּכְלִית מַחֹז מִסַּע צָבָאִי, תַּחְנוּת-קִצִּי הַסְּלִיאָה !

שיחות עַר הַסְּפּוֹר הַיִּשְׂרָאֵלִי הַחֲדָשׁ

מאת שלום קרמר

זיקת הסיפור הישראלי אל הרומאן האירופאי המודרני

בפרק הקודם* תיארנו תיאור כללי את הרומאן האירופאי המודרניסטי ועמדנו על שלושת נציגיו המובהקים במיוחד: פרוסט, ג'ויס וקאפקה. הגיעה השעה לרכז-לסכם את סגולותיו המיוחדות ולציין את זיקתו של הסיפור הישראלי אליהן, סגולה סגולה וזיקתה.

ועד שאנו עושים זאת מן הדין להקדים שתי הסתייגויות א. הסיפור המודרני באירופה יותר משהשפיע הוא עצמו השפעה ישרה על הסיפור הצעיר, השפיע דרך הרומאן האמריקאי החדש, שגם הוא עומד בצל השפעתו של הסיפור האירופאי המודרני. רומאן זה קיבל מן הרומאן האירופאי המודרני גם את הגישה המורכבת יותר אל הוית האדם וגם את השיגיו הצורניים, ועוד הוסיף משלו בגישה ובצורה, כשהוא מפתל ומסבך את הרומאן מעשה כלאיים הן בתפיסתו הפסיכולוגית והן בחידושי הטכניים. לכן זיקותיו של הסיפור הישראלי הצעיר אל הסיפור האירופאי שאנו עומדים בו עכשיו, אינן נתונות כליל לניתוח פשטני, בחינת כזה ראה וקדש.

ב. זיקות אלו מסתככות עוד יותר, בהיתקלן בגורמים לוקאליים חזקים שפעלו בכיוון הפוך, זיקה וזיקה והיפוכה — עד שניתפסו המספרים הצעירים בסבך אנטיגומיות, שלא נתבררו להם תמיד, ואם נתבררו לא ידעו לפתרון. כי מחד גיסא: אנו בנים לעולם מודרני, עולם העומד בצל התמוטטות רוחנית ומוסרית, עולם רילאטיביסטי ופסיכולוגיסטי, שפגע פגיעה שאין לה תקנה באחדותו הנפשית של האדם, ומאידך גיסא אנו בנים למולדת חדשה-רעננה, אנו מסגלים לנו אטריבוטים של מדינה חדשה, אנו טועמים לאחר אלפיים שנה טעם של עצמאות, טעם של צבאיות עברית, טעם של כלכלה עברית. אנו לא רק בנים למולדת חדשה, אלא גם בונים מציאות חדשה, חברה חדשה, בעלת תבניות חיים מחודשות. בנו נתעוררו רגשות וחוויות, שאירופה וגם אמריקה כבר זרקו אותם לאוצר העתיקות. אנו גם פרוצים לרוחות החדשים בעולם ואנו גם מכונסים בעולם צר וקטן. כל זה הביא כמוכח את המספרים הצעירים לסבך ניגודים נפשיים פנימיים, שלא ידעו להתגבר עליהם תמיד.

* ראה „בצרון“, חשוון, תשי"ט.

את הסגולות של הרומאן האירופאי המודרניסטי ניתן לסכם בחמש נקודות :
 א. ההתרכזות בתודעה. הרומניסטרן המודרני חדר אל מרכזי התודעה האנושית והתיישב שם. שוב אין החיים החיצונים, חיי המעשה וגלגולי המאורעות, מעניינים אותו אלא במידה שהם עצמם נבלעים בנפש. ויש שהוא נזקק לו במקוטע, במידה שהוא נותן את הרקע ואת הבסיס לחדירה אל נפשו של היחיד, המתלבט בתוך עצמו ואין לו מנוח. דבר הלמד מעניינו, שהעולם חדל להתקיים בספרות קיום אבטונומי.

ב. הירידה אל התת-תודעה. הרומאניסטרן המודרני לא הסתפק בחדירתו אל מרכז התודעה, אלא גם ירד אל התת-תודעה. שוב אין הנפש בשבילו משהו מוניסטי, חד-כיווני וחד-יעודי, אלא משהו פלוראליסטי, רב-תאי ורב-מגמתי. יש שתאים שונים של הנפש פועלים בכיוונים מנוגדים, והאדם מטולטל ומתפתל — ונבוך. כאן תרם את חלקו המדע הפסיכולוגי המודרני, שגילה את העולמות שמתחת ההורה הברורה והוציא מתחתית-הנפש את היצרים המודחקים, את החלומות המטורפים, את התסביכים הטראגיים, את פליטות-הפה המסוכנות.

ג. היסוד האנטי-חברתי. משחדר הרומאניסטרן אל הנפש לפני ולפנים, הקיף את כל שדות התודעה וגם אל מעמקי תת-התודעה צלל, נתגלו נופים אחרים, נופים שאינם יפים כל כך, נופים נברוטיים ופאתאלוגיים, ולא רק אצל האדם החולה אלא אצל האדם המקובל כבריא-אולם: הרהורי אימים, פחדים, עכבות ומעצורים, יחסים אמביוואלנטיים והתפלגות האישיות. ויש שביקשו להם מתחילה טיפוסים מורכבים-מסובכים, טיפוסים נברוטיים מובהקים, סטיינים מיניים, בעלי תחלואי נפש, בקיצור טיפוסים פאטאלוגיים. דבר זה הגביר את היסוד האנטי-חברתי ברומאן נוסף על הנטיה לאינדיבידואליזאציה יתירה של הגיבורים, שכבר נתגלתה ברומאן האירופאי בתחילת המאה העשרים.

ד. הרס תודעת הזמן. ברומאן המודרני בטלה הכרת הזמן הטבעית. משניטל ערכם של המעשים החיצונים, שוב אין ערך לזמן האסטרונומי. מידת הזמן נקבעת על ידי האירועים הנפשיים הפנימיים, על ידי מידת האינטנסיביות של הרפלקסיה הנפשית, על-ידי מהירות הזרימה של התודעה. גם קו ההתפתחות וההתקדמות ברומאן הולך ונשבר על ידי נסיגות נפשיות אל העבר הקרוב והרחוק. דבר זה מסבך במקצת — ולא במקצת! — את ההבנה הרהוטה של מהלך הסיפור. ההרהורים המשתרגים והמשתזרים וכל האסוציאציות השונות והמשונות שניתלות בהן חורסים את התפיסה הרגילה של השתלשלות הרומאן.

ה. הסתבכות הדיבור והלשון. הואיל והגיבורים חושבים ומהרהרים בקול רם, וכדי לשוות למחשבותיהם ולהרהוריהם חיוניות, נתנו להם המספרים אופי של דיבור — שוב אין אתה מבחין בין דיבור מדומה לדיבור ממשי, ולא תמיד מתברר לך מיד, מי כאן מהרהר: הגיבור או המספר? ומה שסיבך את הלשון בסיפור המודרני, הרי זה הצורך והרצון למסור את התמונות ההגיגים המורכבים של הנפש הפנימית, שכבר לא הספיקה להם הלשון הטבעית. עמד המספר להרחיבה

ולהעמיקה גם על-ידי סיגול משמעויות חדשות למלים הקיימות, גם על-ידי צירופים חדשים וגם על-ידי בניין צורות ותבניות חדשות, שיהא בכוח הלשון למסור את התודעה המורכבת והמסובכת של האדם המודרני, ואם תמצא לומר של המספר המודרני.

כל אותן הסגולות אתה מוצא גם בסיפור הישראלי הצעיר, בסיפוריהם של שמיר, יזהר, יגאל מוסנזון, דוד ונתן שחם, מתי מגד, מי פחות ומי יותר; אבל כאן פעלו דחיפות ושאיפות שכנגד. גם העולם החיצון בישראל החדשה קסם לו למספר הצעיר, ושוב לא יכול היה להעלים עין ממנו. והריהו נמשך אחריו לתארו ולציירו בבולמוס ללא ריכוז וללא דילוג, ללא סלקציה אמנותית, קפדנית. המספר הצעיר בישראל המחודשת לא יכול להסתפק בתיאור הנפש בלבד, בחיטוטים ובניקורים בתאים השונים שלה, והוא מרפה ממנה מדי פעם בפעם. ונוקק בפשטות יתירה לתיאור המציאות החיצונית, לתיאור ההווי ונוהג החיים, שהם חדשים להפליא, לתיאור הטבע והנוף וכל הסביבה, שעדיין לא קנו להם דריסת רגל בספרות העברית החדשה.

הדור הצעיר בארץ שוב אינו מורכב ומסובך כנוער המודרני בעולם, ושמא נאמר שוב אין המספר הצעיר בארץ מורכב ומסובך כמספר המודרני בעולם, היוצר את גיבוריו בצלמו וכדמותו, המוריש להם את עושרו הנפשי והרוחני את התבכיותיו ואת התעדנותו המופלגת עד כדי פגיעה ביצרי החיים הבריאים. גם משקעו התרבותי של המספר הצעיר שלנו ומטענו ההשכלתי דלים יותר לעומת המספר המודרני בעולם, ואין תודעתו ההיסטורית אלא אחוזה ומאווחות בתקופה האחרונה של הישוב, על-כל-פנים הטיפוס התרבותי של הנוער הישראלי, זה הנוער הנקרא בפינו צברים, הוא פשוטי למדי, גם טבעי וגם בריא למדי. מכאן אותו יחס כפול של המספר הצעיר אל גיבורו, שהוא מציג אותו מצד אחד בפשטנותו הטבעית ומצד שני במבוכתו הפסיכולוגית, שבחלקה באה לו מצד המספר עצמו. יבואו גבוריו של יזהר כגון יהודה ב"מסע אל גדות הערב", אפרים ב"אפרים חוזר אל האספסת", צביילה ב"שירה של חצות", אורי מ"הוא הלך בשדות", אליק מ"במו ידיו", גיבוריו של יגאל מוסנזון ב"אפרים כשק" וב"דרך גבר" — זיעידו עדות שאין להכחיש.

גם חברה זו שאנו בונים חדשה היא בעיקרה ותדורה יסודות אידיאליסטיים, אנו עדיין לא שבענו נסיונות חברתיים ולא נתאכזבו מהם. משום כך לא יכול הסיפור הצעיר לקבל מן הרומאן האירופאי המודרני את יסודו האנטי-חברתי, אם כי גם הוא מפליג באינדיבידואליות של גיבוריו ומעמיד אותם כנגד החברה. הסיפור הישראלי הצעיר עומד כולו במתיחות שבין הדחיפה אל הכלל ובין הרתיעה ממנו. דבר זה אופייני קודם כל לסיפוריו של ס. יזהר, דמות רפרזנטטיבית של הסיפורת הצעירה שלנו, אבל גם כלפי מספרים אחרים אין ערכו בטל.

גם תודעת הזמן ברומאן הישראלי הצעיר נתערערה בשל השפעות דוחפות ודוחקות של הסיפורת המודרנית. אבל מספרינו הצעירים לא הגיעו לאחדות של הזמן, ואתה מוצא אצלם שהתפיסה הישנה של הזמן מעורבת בתפיסה החדשה.

דיינו לקרוא את "הוא הלך בשדות" של מ. שמיר ולהיווכח בכך. המספר נוקט שתי שיטות של זמן לרעת הסיפור: יש שהומן נמדד לפי המעשים החיצוניים המתוארים ויש שהוא נמדד לפי ההרהורים ואורך התודעה. פעמים שהוא מחליף שיטתו מפרק לפרק, ופעמים באותו פרק עצמו.

בתחום הלשון מצבנו שונה לגמרי ממצב העמים התרבותיים. עדיין צריכה הלשון הבלטריסטית שלנו לכבוש כיבושים ראשונים, להשתלט על המורכבות ועל הרב-גווניות של המציאות הישראלית החדשה. עדיין אנו צריכים לכבוש כיבושים ראשונים בתחום התאחוות בטבע, בנוף, בשיח-ושיג החי בין אנשים, במיון העובדות שבעולם לסוגים, למינים, לפרטים, בתקיעת יתירות בכל ענפי המדע והתרבות האנושית. אנו זקוקים להתפתחות מהירה ומתוקנת כאחת של לשוננו הבלטריסטית, שתהא ממשית וחיונית, טבעית ומוחשית, כוללנית ופורטנית — וגם סבורה ומקובלת לכל אדם, לבני עלייה ולהדיוטות. בתחום זה כבר תרמו מספרינו הצעירים תרומה ניכרת, ועוד ידם נטויה, ונזכיר כאן בשורה ראשונה את ס. יזהר, משה שמיר, אהרן מגד, מרדכי טביב. אבל מן הצד השני נוצרו על-ידי אותם המספרים צורות ותבניות מלאכותיות במידה מרובה, חדשניות-מודרניסטיות, שאין הלשון במצבה ההתפתחותי של עכשיו טובלתן.

זיקת הסיפור הישראלי אל הרומאן האמריקאי המודרני

מצד ההשפעה של הרומאן האירופאי המודרני על הסיפור הישראלי הצעיר, ואפשר עוד יותר ממנו, קיימת השפעה של הרומאן האמריקאי. זה האחרון העתי-הכביד השפעתו, שמצא לו מהלכים קלים בנוער הישראלי הן במקורו האנגלי בצורת ה"פאקט-בוק" הזולים והן בהרגומיו לעברית שרובם קלוקלים במידה שאין למעלה הימנו, בשמטם מן הסיפור את היסוד התיאורי הפיוטי ובהשאירם בו את היסוד הדינאמי, המגרה בשיח-ושיג, במעשה ובמאורע. הרומאן האמריקאי קוסם בחדשנותו, באקטואליותו, בחשפנותו, בלכתו בדרכים לא סלולות; ואין זה פלא שגם הנוער וגם הסופר הצעיר נוהים אחריו ביודעים ובלא יודעים.

בקרוב האינטליגנציה העברית בארץ, בשמנה וסלתה שבה, נהוג זלזול בלתי-מוצדק, כעין גינוי שגרתי, שאין צורך לבחנו מפעם לפעם, כלפי הרומאן האמריקאי, ובעיקר כלפי ה"בסט-סלרים" שבו, ששופרי התעמולה העיתונאית מריעים לפניהם. יש ב"בסט-סלרים" רומאנים משובחים באמת, שהחידוש בחומר ובנושא והגירוי שבגילוי פינה נעלמה בחיי האדם ובנפשו באים בד בבד עם רקמה הסתכלותית מקורית ועם יכולת נאראטיבית בלתי מבוטלת. וגם בירודים שבהם מבחינה אידיאית-מוסרית אתה מוצא קטעי פרוזה דשנים, ואף קטעים שריח של פיוט עולה מהם (בדומה למשל נזכיר כאן את הרומאן "מכאן ועד עולם" של גיימס ג'ונס שיצאו לו מוניטין בעולם הגדול).

כשמדברים על השפעת הרומאן האמריקאי המודרני על הסיפור הישראלי הצעיר, הכוונה היא קודם כל למספרי אמריקה שעמדו על הכרתם הספרותית בשנות

מלחמת העולם הראשונה ולאחריה. הם הם שניתקו את קשרם אל המסורת הספרותית הקיימת והתחילו דורכים בשבילים חדשים, לא ידעום אבותם. אלה הסופרים הושפעו באשר לטכניקה של הרומאן ולסגנונו מן הרומאניסטים המודרניים של אירופה, ועוד הוסיפו להם תכונות חדשניות משלהם.

מספרי אמריקה לא היו מושפעים ממהרסי המסורת הספרותית שבאירופה, אלמלא תנאי המציאות המיוחדים שנקלעו לתוכם שלא לטובתם. הם ראו את מוראות המלחמה בחזיתות אירופה, ביאפאן, באיים הרחוקים, הם הביאו אתם אל הרומאן את ההווי של הקסרקטין, את התכהמותו של האדם בחפירות, את זוועות המוות בשדות הקטל. הם חשו בעניים של ההמונים שנשארו בעירום ובחוסר כל, הם ציפו בהתעשרותם של יחידים במלחמה ומן המלחמה — הם ראו בעיניהם ועל עצמם ובשרם את שקיעת הערכים ההומאניים בעולם כולו. גם הסופרים שלא השתתפו הם עצמם במלמה הושפעו מן התיאורים החריפים של הסופרים-החיילים, יתרה-על-כן הופקרו להרס האידיאי והמוסרי עם צאתם לאווירה של ספרות. ההתמוטטות הכללית של הערכים המקומיים מדורי-דורות חדרה אל הספרות וטלטלה את נשמת הסופרים הצעירים כולם, שכן לא היתה זאת מלחמה כמלחמות הקודמות אלא הרס גמור של הסדר העולמי והתפוררות היציבות המוסרית.

וכבר העירו סופרים יודעי-עתים, שהאמריקאים חשו את אכזבת השלום יותר מן האירופאים. הם לא יצאו למלחמה כדי להגן על עצמם, להבטיח את קיומם, אלא מתוך דחיפות אידאיות נאצלות להציל עולם ולגאול עולם, להציל את העמים החלשים מצרפני התוקפים באירופה ובאסיה ולבנות עולם צדק, לא רק שלא קם עולם צדק יותר, אלא אותו עולם הגיע לאחר מלחמת העולם הראשונה להתפרקות מוסרית ואידיאולוגית שלא היתה כמותה בהיסטוריה האנושית. מכאן חוסר האמונה והחשדנות כלפי האדם של ספרות זו. יחסיות בהערכת המוסר המסורתי וכמין יצר לגלות את האכזריות באדם ואת הברוטאליות שלו נשתלפו על הספרות האמריקאית הצעירה שלטון-בלי-מצרים. כאן יש להזכיר שמות רפרזנטאטיביים כגון דוס פאוסט, ארנסט המינגוויי, וויליאם פולקנר, תומאס וולף ג'ון סטיינבק ועוד. כולם מייצגים את הנגאטיביזם האמריקאי, שכולו אומר התערעות האמונה באדם.

ארנסט המינגוויי השפיע יותר מכולם על הסיפור הישראלי הצעיר, ואי משום כך שכמה מספריו תורגמו לעברית מיד עם צאתם לאור («הקץ לנשק», «למי צלצלו הפעמונים», «הזקן והים» ועוד סיפורים קצרים). אתה מוצא בו השפעות מיסודו של ג'וזי ותלמידיו, ואתה מוצא בו גם יסודות מנוגדים להן ניגוד מפורש. יש שהסיפור שלו זורם בשני זרמים, זרם ההווה וזרם התודעה של ההווה, ויש שהסיפור שלו כולו מעשים ודיאלוגים, והוא נמנע לא רק למסור את תיאור הגיבורים, אלא גם אינו מציין ולוא במלה אחת את רגשותיהם ואת חוויותיהם, ועוד יש שסממנים בלטרסטיים מעורבים בסממנים עתונאיים.

מתחילה התמחה בתיאור האכזבות של העולם לאחר מלחמת העולם הראשונה, בתיאור האכזריות של האדם, נוקשותו וברוטאליותו (אמנם בסיפוריו האחרונים, כגון «הזקן והים», הוא מתרומם ועולה לקילוס מאופק של גבורת האדם).

גיבוריו — עזי נפש ואכזריים מבחוק, ואניני-רגש וסנטימנטאליים מבפנים. גדול וחזק אצלו היסוד הפאטאליסטי: אין הגיבור שלו יכול להימלט מן המפלה, מן החורבן, מן המיתה, ואף נגד הרצח אין לעשות כלום. דוגמא אפיינית לכאן הוא סיפורו הקצר „הרצחנים“, שהכל משלימים עם הרצח ואין פוצה פה ומוחה.

עוד לא הגלידו הפצעים של מלחמת העולם הראשונה פרצה מלחמת עולם שנייה, שזוועותיה היו גדולות יותר. הסופרים שנולדו באמריקה בין שתי מלחמות העולם כבר לא הכירו עולם אחר, עולם יציב וקבוע, הוא העולם השוקט על אשרו שלפני מלחמת העולם הראשונה. הללו לא ידעו אלא את המלחמה ואת הפחד מפניה; הללו לא ידעו אלא את מפולת רוח האדם. לא היתה להם שום תמונה של עולם אחר, שום דמות אל מציאות אחרת, שיהו יכולים ללמוד ממנה גזירות שוות או שונות. אין בידיהם סולם של ערכים, שכל בסיס להערכה נשמט מהם. הם נעשו ריפורטרים של המציאות השחורה, של השחיתות ותאוות הבצע שאין להן סיג, של השנאה האכזרית, של טמטום הלב וקהות השכל ושטוש דמותו של אדם. הם נעשו חשפנים של האמת העירומה שאין בלתה: כל מעשה המין לפרטי ולפרטי פרטי, יותר מכן כל הפרברסיות והסטיות, כל אותה שחיתות שאדם נתגלגל בה בקסקרטיין ובמלחמה ואיננו מרגיש בה, (ושוב נזכיר כאן את „מעשה ועד עולם“ של ג. ג'ונס); ואחרון אחרון גרוע — כל אותו פאטליזם, ומוטב לומר דטרמיניזם המחזיק בו באדם כבצבת וכובל את חירותו האישית לגמרי.

סופרים אלה הולכים בדרך קודמיהם גם באשר לגישה אידיאית וגם באשר לטכניקה הסיפורית, אלא הפריזו-הפליגו יותר. יש דמיון גמור בערבוב הסממנים הספרותיים, ביסוד הז'ורנליסטי-הריפורטאזי, בשבירה גמורה של ההארמוניה שהושגה ברומאן הקלאסי, בשימוש הזמן ובשימוש הסלנג. כאן נזכיר בעיקר אותם סופרים שספריהם תורגמו לעברית ושיש לשער שהשפיעו במישרים על הסיפור הישראלי: ג'ימס ג'ונס, אירווינג שאו, נורמאן מאלר, ליאון יוריס ועוד.

רומאן זה הכביד השפעתו על הסיפור הישראלי הצעיר, ועל-פירוב בדרכים סמויות, בלתי מודעות למושפע, כשהיא מסתננת לתוך הנפש פנימה כגנבים בלילה, השפעה שהיא חזקה יותר מדברים שנתוודעו אל ההכרה, שאפשר להתייבב כנגדם עמידה שבהסכמה או שבניגוד מפורש. אכן באו הדרישות הלוקאליות, הישוביות הכלליות והמפלגתיות הפומביות וסיבכו את ההשפעות הללו, דחקו פנימה-פנימה או נתרכבו עליהן, אבל לא יכלו להעבירן מן העולם.

השפעה זו כמה פלגים יש לה. יש השפעה של נושאים, תכנים ומוטיבים, של אידיאות ומגמות, של תכניקה וסגנון. כאן נעמוד בעיקר על ההשפעה האידיאית-ההשקפתית ועל הגישה המודרניסטית אל הווית האדם. מן הרומאן האמריקאי קיבל הסיפור הצעיר במידה מרובה את הדטרמיניזם שלו, שהאדם רואה עצמו נתון בצבת של תנאים חומריים-רוחניים, שאין הוא יכול לשנותם ואם הוא נאבק בהם — סופו להיכשל, ליפול, למות. ממנו — בתוספת השפעה ישובית — נחלו את האדישות

הפנימית (לא המוסרית!) כלפי העוול הסוציאלי. ראה זה עניין, מספרינו הצעירים, אף שהם באים ממפלגות ומתנועות, שהקידמה הסוציאלית היא דגלן, שאיפה גלויה ומטרה מוכרזת, נטולים הם פאתוס סוציאלי; פאתוס זה אינו מתגלה אלא בהופעתם בציבור אבל לא בסיפוריהם המשקפים את רובדי הנפש הפנימיים. לא תמצא בסיפוריהם של יזהר, שמיר, נ. שחם, א. מגד, י. מוסנזון אף סיפור, שבו מתואר מאבקו של אדם ללחם, אף טענה וקיטרוג על החברה הקיימת.

מן המספרים האמריקאים הם שאבו במידת-מה את הגירוי לחשוף את המציאות הגסה והנוקשה, את הצד הברוטאלי שבחיים ושחברה המדינית («תחת השמש» למ. שמיר ו«דרך גבר» לי. מוסנזון). מהם למדו להעריך את האדם החזק, הדורך על גופות בני אדם אל המטרה שהציב לו, הנועט ברגשות והמואס בסנטי-מנטים (אלכסנדר ינאי ב«מלך בשר ודם» למ. שמיר). מהם למדו להעריך את האדם המאופק, העצור, השתקן, הנוקשה כלפי חוץ, אבל העדין — אם בכלל עדין הוא — מבפנים. מן הסיפור האמריקאי וממקורות-משנה אחרים למדו את יצר החישוף, מין נאטוראליזם שאינו אחריו ולא כלום, שלא להצניע שום דבר, שאנו חשבנום הצנעה נאה להם, ובעיקר בתחום המין, שלמספרים הצעירים בעולם החדש נדמה שעדיין לא נתגלה בכל מערומיו (סיפוריו של מוסנזון וגם של שמיר). אמנם בצד יאוש תהומי הנובע מבפנים, מופיע אידיאליזם הכרתי, שאין לבטל את ערכו כלל, ונוצר לפעמים סבך, שלא תמיד יודע המספר הצעיר לצאת ממנו.

ולבסוף ובקיצור רב, מן הרומאן האמריקאי באו אלינו כפל המסלול של הספור, מסלול ההוויה ומסלול התודעה של ההוויה, ערבוב הסממנים הפיוטיים והריפורטאזיים והשימוש המסובך במכונת הזמן. וביותר למדו המספרים הצעירים מן הרומאן האמריקאי להחשיב את הסלנג, שנישאו אותו למעלה-למעלה מן השפה הספרותית.

מימי היסוד למדינת ישראל

מכתבי חבר אגודת ביל"ו

תרגם מרוסית ל. שפאל

שנות השמונים היו שנות חירום בחיי היהודים ברוסיה. הפרעות, ההגבלות והגירושים הביאו את המון היהודים הנלחצים לידי מסקנה, שהמוצא היחידי מן המיצר הוא לתור להם מקלט חדש. השאלה שעמדה על הפרק היתה: לאן? הרוב המכריע צידד בעד היציאה לאמריקה, כי הוא ראה בה התחלה ליצירת מרכז חדש וחפשי, אולם המיעוט שאף לגאולה ממין אחר ובקרבו התערור יצר המעשה לשוב לארץ אבות. מיעוט זה ראה פתרון שאלת היהודים אך ורק על ידי ריכוז המוני ישראל בארץ הלאומית. בו בזמן שנוסדה אגודת "עם עולם" לשם יסוד מושבות חקלאיות בארצות הברית, יסדה קבוצת תלמידים בתארקוב, ואחר כך בערים אחרות, אגודת ביל"ו (בית יעקב לכו ונלכה) לשם יסוד מושבות בארץ ישראל ולשם הפצת רעיון תחית הארץ. כך הונחה אבן הפינה לישוב החדש בארץ ישראל. הרבה נכתב על עבודת האגודה, אולם בשנת 1915 פירסם ההיסטוריון שמעון דובנוב צרור מכתבים שנשלחו אליו מאחד החברים של הביל"ו. במכתבים האלה הוא מתאר את נסיונות החברים, הסכסוכים ביניהם והרפתקאותיהם. דובנוב מקדים הקדמה קצרה ובה הוא מעיד שהכותב היה אחד ממקורביו ושיש לסמוך על דבריו. יש רגלים לדבר, ש"הקרוב" הוא אחיו של ההיסטוריון בכבודו ובעצמו. המכתבים האלה נדפסו במקורם ברוסית בירחון "יברייסקאי סטארניא" ומופיעים כאן בפעם הראשונה בעברית. דלגתי על הקטעים שבהם חוזר הכותב על מה שכתב במכתביו הקודמים.

קונסטנטינופול 8|20|82

עזבתי את מוהילוב עם עוד שני מהגרים ביום השלישי שעבר. יום אחד בלינו בקיוב זיום וחצי באודיסה, משם יצאנו באניה וכעבור יום וחצי באנו אל קונסטנטינופול, ופה נמצאים אנו כבר שני ימים. מחר בארבע נצא וב-28 לחודש נגיע ליפו, כותב אנכי את מכתבי בלשכה המרכזית ופה פגשתי את ברלנסקי ומינגץ.¹ כשאבוא ליפו אמסור לך את כל הפרטים, כיום נמצאים ביפו שלשים איש מחברי קבוצת חארקוב, הם עובדים ב"ראשון לציון" וב"מקוה ישראל" ועל כל חבר המסתתף להכניס דמי כניסה — מאה עשרים וחמשה רובל.

(1) שנים ממויסקי ביל"ו וחברי הלשכה המרכזי.

יפו 10|22|82

אחרי חודש של נדודים הגעתי סוף סוף ליפו. הזמן שעבר למן היום שקבלתי את מכתבך נראה בעיני כנצחיות. ואין זה פלא. רבות עברו עלי, התוודעתי אל אנשים שונים ונמצאתי תחת רישומיהם של מאורעות שונים. הלא במשך החודש הייתי בשלשת חצאי כדור העולם הישן, ובלי ספק תתפלא איך הגעתי לאפריקה. הבה ואספר לך. ב-18 לאוגוסט עלינו על האניה באודיסה וכעבור יום וחצי הגענו אל קונסטנטינופול ושם בלינו שלשה ימים. את האניה לא עזבנו ואת חפצינו השארנו עליה. רק יום יום הלכנו בסירה העירה אל מעון הלשכה, שם אכלנו ובלינו את היום ובערב שבנו בסירה אל האניה... ב-22 לחודש יצאנו שוב למסענו, ואחרי עשרה ימים, זאת אומרת, בסוף חמישה עשר יום למן הזמן שעזבנו את אודיסה, הגענו, או יותר נכון, האניה הגיעה אל חופי יפו. באניות אחרות היתה הנסיעה הזאת אורכת לא יותר מעשרה ימים, אולם אנינו התעכבה בסמירנה, טריפולי, בירות, ועוד ערים... באניתנו היה מספר הגון של יהודים באים בימים העולים לפלשתינה ונופלים למשא על כלל ישראל. אין אני יכול להתייחס בקלות ראש אל התופעה הזאת — זקנים נוסעים למות בארץ הקדושה ולקבל „חלוקה“. מאות אלפים רובל נאספים ברוסיה גופא ועל מה מוציאים את הכסף? חלק הגון נשאר בידי העסקנים ואת השאר מחלקים בין הפאראזיטים הבאים ארצה. בדרך נודע לנו שליהודי רוסיה אין רשות הכניסה ליפו. שמענו על זה עוד בהיותנו ברוסיה, אולם לא עלה על דעתנו שהממשלה הטורקית היא מן המחמירות ביותר ולכן יצאנו לדרכנו. כשרק קרבה האניה אל החוף עלה בידי אחדים מאתנו לשכור סירות ולהיכנס בהן העירה. אולם אנחנו האביונים, נשארנו על האניה. הפקיד בדק את דרכיותנו ואת דרכיות יוצאי רוסיה פסל — ובידינו אין פרוטה, הצלחנו להתקשר עם חברי חוגנו וכעבור שעות מספר בא אחד החברים והביא כסף למעננו. החלטנו להמשיך את דרכנו עד פורט-סעיד, שם קוינו להשיג דרכיות של יון ולשוב ליפו. והנה בגלל האיסור להיכנס לפלשתינה מצאתי את עצמי באפריקה — בפורט-סעיד...

שם בלינו ארבעה ימים. את דרכיות יוון לא עלה בידינו להשיג כי מחירם עלה ב-25 רובל, החלטנו לנסוע לחיפה ומשם ללכת ליפו ביבשה. שוב עלינו על האניה וחזרנו לחיפה. פה בלינו יום אחד ואחר כך שמנו את פעמינו ליפו. הנסיעה שמה ארכה שני ימים והחום הנורא עייף את כולנו. בגורלי עלה גם לרכב על סוס ערבי ובבואי ליפו הייתי כל כך עייף עד שלא יכולתי להוציא הגה מפיו... כאן נמצאים עשרים וחמישה חבר וביניהם שלש נשים. עד שיעלה בידי החברים לרכוש להם חלקת אדמה הם עובדים ב„מקוה ישראל“ ומקבלים פראנק אחד בעד שמונה שעות של עבודה. עדיין לא התחלתי לעבוד — בודאי אתחיל בעוד שנים או שלשה ימים. מתגוררים אנו בשני חדרים מרווחים בקייטנה במרחק שתי פרסאות מן העיר.

21|19|83

ב"מקוה ישראל" נמצאים כיום 81 חברים, ביניהם שלוש נשים ושני חברי הלשכה המרכזית הקוראים לעצמם "צירים". הנשים עסוקות בעבודת הבית, הגברים עובדים במושבה, אבל "הצירים" הולכים בטל. הם חושבים שעבודה גופנית איננה לפי כבודם ועליהם לעמוד אך ורק בקשר עם הלשכה המרכזית בקונסטנטינופול. את שכרנו אנחנו מכניסים אל קופה אחת וכל חבר מקבל להוצאותיו. לולא תרומות הכניסה שהכניס כל חבר בקופת האגודה לא היה הכסף מספיק להוצאותינו, תלינו את תקוותנו בנטר²) וחשבנו שהוא יוסיף על משכורתנו, אולם עם מותו אתמול אבדה גם התקה הזאת. נטר בא הנה לפני חדש לחקור את המצב, לראות את הסטודנטים בעבודתם, (בחוף-לארץ חושבים שכל חברי חוג קארקוב הם סטודנטים, אולם אין בינינו אף סטודנט אחד מלבד תלמיד הגימנסיה), להיווכח אם הם מוכשרים לעבודת אדמה ולעזור להם להסתדר על חשבון הבארון רוטשילד. נטר ביקר את המושבה בכל יום והיה שבע-רצון ממה שראה, הוא הניח את אבן-הפינה לבית בשבילנו ואנחנו גם חפרנו את התעלות. למולנו הרע שבק נטר חיים לכל חי, ואין כל תקוה לעתיד, כי לא באנו הנה להיות שכירי יום. נקוה שה"אליאנץ" (3) יבוא לעזרתנו ובינתיים עלינו לחכות ולסבול.

אנו קמים בכל בוקר בחמש, מתלבשים, מתרחצים, לוקחים אתנו לחם לבן (פה אין לחם שחור), ביצים וענבים ויוצאים אל המושבה. בדרך אוכלים אנחנו אכילה חטופה ובשש מתחילים לעבוד. מאחת עשרה עד שתיים אנו נחים; אוכלים, שותים משוחחים וקוראים. אני מביא ספר לקריאה, אבל אחרי חמש שעות של עבודה אני נרדם תחת העץ עם ספרי בידי. בשתיים אנו מתחילים שוב לעבוד ובחמש אנחנו שבים אל המושבה. פה אוכלים אנחנו את ארוחת הערב; לחם, חמאה ופולין (הבשר עולה כאן ביוקר). הכל היה מתנהג כשורה לולא הסכסוכים בין ה"צירים" ושאר החברים. ה"צירים" רוצים להיות המושלים בכיפה והחברים אינם רואים כל צורך בהם. בגלל מות נטר לא עבדנו שני ימים. על הלוויתו לא אכתוב כי תקראו על הפרטים ב"וואסחוד" וב"רוסקי יעוריי"⁴). עלי להוסיף שבאספתנו החליטו החברים להסתפק בלי תה או סיגריות, רק ה"צירים" מיאנו לציית.

נא לכתוב על המתרחש בעולם הרחב. עתונים אין לנו. מה מצב היהודים באשר הם שם? איך מתייחסים העתונים אל ההגירה? פה שמעתי שצרפת מתכוננת לכבוש את פלשתינה. נמצא אנכי באזיה הפראית ומסביב לי ערבים ויהודים פלשתינאים שתכונתם ידועה גם לכם...

(2) קארל נטר (1826—1882), ממויסדי כל ישראל חברים ובית-הספר החקלאי

"מקוה ישראל" בשנת 1870.

(3) Alliance Israelite Universelle, "כל ישראל חברים". נוסדה בשנת

1860, החברה הגישה בעיקר תמיכתה ליהודי ארצות המזרח.

(4) ירחונים יהודים-רוסיים, שיצאו בשנות השמונים למאה שעברה.

יפו 11|21

מטרת נסיעתנו הנה היא עשירה בתכניותיה וגם עומדת היא בגדר האפשרות. אנו רוצים לרכוש את פלשתינה ולהחזיר ליהודים את עצמאותם המדינית שאותה גולו מהם לפני אלפים שנה. ואם תרצו אין זה חלום... עלינו לייסד מושבות חקלאיות, בתי הרושת ותעשייה, עלינו לפתח אותם ולשים את התעשייה בידי היהודים. ועל הכל, עלינו לתת לצעירים אימון צבאי ולהספיק להם כלי זין... אז יבוא היום הנהדר שלו ניבא ישעיהו הנביא בנחמתיו הפיזיות. עם כלי-זינם בידיהם יכריזו היהודים שהנם בעלי המולדת העתיקה. אין זה מן ההכרח שהיום הזה יבוא דוקא לאחר חמישים שנה. חמישים שנה נחשבות בהיסטוריה האנושית כרגע אחד בתהליך היסטורי או בנסיון ממין זה... בו בזמן מתבונן אנכי אל האדישות ביחס לשוב ארץ ישראל השוררת בין היהודים ורגש של יאוש מתגנב גם אל לבי ומפתה אותי לעזוב את פלשתינה. אולם נעזוב את העתיד ונשוב אל ההווה. כדי שיהיה לכם מושג על המצב אחזור בקצרה על תולדות אגודתנו.

לפני שנה יסדו תלמידי המחלקה האיפורטית של האוניברסיטה בחרקוב אגודה פלשתינאית... מטרת המייסדים היתה להקים מושבה חקלאית ולהראות שגם היהודים מסוגלים להיות עובדי אדמה. הם חלמו על מושבה בת חמש מאות איש, אולם לבסוף החליטו להסתפק במאתים ואפילו פחות מזה. המייסדים ראו את עצמם כ"צירים" ויסדו לשכה באודיסה ולאחר זמן העבירו אותה לקונסטנטינופול. שליחי האגודה יצאו אל ה"תחום" לאסוף כספים ולבחור בצעירים אינטליגנטיים הרוצים להתיישב בפלשתינה... ה"צירים" — ברלנסקי, מינץ ואחרים — יצאו לקונסטנטינופול ומשם התקשרו עם לורנס אוליפאנט⁵. הם תלו בו את כל תקותם, אולם מה גדלה אכזבתם כשאוליפאנט הודיע להם, שמסיבת הסכסוכים הפוליטיים במצרים אין הוא יכול לבוא לעזרתם. אז החליטו החברים לבוא בדברים עם הממשלה הטורקית וגם במאמצם זה לא הצליחו. לפני ארבעה שבועות קבלנו מהם מכתב גלוי ותקנות ואותם הם עומדים לתרגם לשפות אחדות ולהפיצם בין הקהל הרחב. הם גם עומדים לארגן לשכות באירופה ובאמריקה, לבקר את הארצות לשם תעמולה ואוסף כספים אולם בגלל הסכסוכים וההתקפה מעל עמודי ה"ראזסוויט"⁶ לא הצליחו במאמצם זה...

צירינו ישבו בקונסטנטינופול וחיכו למן מן השמים, אך המהגרים כאן באו לידי מסקנה, שבזמן הזה לא יוכלו לצפות לנסים ולכן התחילו לעבוד ב"מקוה ישראל" בתקוה שבקרוב תהיה להם אדמה משלהם. במי תלו את תקותם — אין אני יודע, ועכשיו עם מות נטר, גם התקוה שהוא יבוא לעזרתם אולה, ולכן עזבו חברים אחדים את פלשתינה, אחדים העתיקו את דירתם, ואנחנו נשארנו

5) לורנס אוליפאנט (1829—1888), מ"חובבי ציון" הנוצרים הראשונים שנודע בעזרתו לשוב היהודי החדש.

6) בזמן שהוא התלקת וויכוח בקשר עם שליחותו של תעורך ה"ראזסוויט" לקונסטנטינופול והבקורת שמתח נגד חברי הלשכה המרכזית של ביל"ו.

במושבה ועיבדנו תכנית שעל פיה נשתדל לאסוף כסף ולרכוש חלקת אדמה. יחיאל מיכל פינס⁷) אומר לייסד בתי מלאכה, ויכול להיות שבשבוע הבא אסע לירושלים ללמוד איזה מקצוע באחד מבתי המלאכה. תשאלו מה פעלתי עד עכשיו? — במובן החמרי לא כלום, ומסופקני אם גם אסתדר להבא...

יפו, 16 בנובמבר 1882.

הסכסוכים במושבה במקומם עומדים. רוב החברים דואגים אך ורק למצבם החמרי, אולם מעריך אני את מאמצם כאן. הם עזבו ברוסיה משרות טובות ובאו לפלשתינה להיות עובדי אדמה ולשמש למופת לאחרים... גם אני החלטתי להקריב את הכל למען רעיון הישוב, אולם אין אני יכל להיות קשור אל האדמה ולשבת תחת גפני ותחת תאנתי... ה"אליאנץ" מתכוונן לבנות בתים ב"ראשון לציון" — אולם מה יועילו הבתים אם חלקת אדמה אין לנו. האם מגמתנו היא לעבוד על אדמת אחרים? יש לנו היכולת לרכוש אדמה ב"ראשון לציון", אבל במה נשלם? תקוותנו היחידה שימצאו אנשים שיבואו לעזרתנו. בעוד ימים מספר אסע אני ואחידים מחברי לירושלים, ואולי יעלה בידינו לייסד במשך הזמן מושבה לחקלאות ולתעשייה, ואת הרווח נתרם לקופת הישוב. מוכנים אנו להקריב את נפשנו למען ארצנו, אולם בלי כסף לא נוכל לגשם את מטרותנו.

על "תושבי" קונסטנטינופול הוטל התפקיד לשלוח את חברי האגודות ליפו ולהמציא להם את הנירות הדרושים. בראשונה חשבו שכל חברי אגודות "בילו" יגיעו אל מחוז-הפצם במשך חודש ימים, וכיניהם יהיו גם חברי הלשכה המרכזית, אולם עד עכשיו באו רק עשרים חבר ו"תושבי" קונסטנטינופול במקומם יושבים. הרוב המכריע כאן התנגד לשיבתם שם ודרשו בכל תוקף שיבואו הנה, אולם הודות למיעוט התומך בהם הם עדיין שם. באספתנו החלטנו לנתק את הקשרים אתם ורק אז הסכים המיעוט להצטרף אל הרוב.

יפו, 6 דצמבר 1882

עיני היהודים באשר הם שם תלויות בנו ומקווים לגדולות מאתנו. ומה הן התוצאות? קוינו לעשות ענבים ונעש באושים. ובמי האשם? ב"צירים" בקונסטנטינופול. לולא המחלוקת עם הצירים היה השלום שורר במעוננו, היינו ממשיכים בעבודתנו ומחכים ליום שבו תהיה לנו אדמה משלנו. ובבוא היום נוכל לייסד מושבה למופת, כי כל חברי הקבוצה אנשים מסורים ונאמנים לרעיון תחית עמנו וארצנו ועם יציאתם את רוסיה הקריבו הרבה למען הישוב.

(7) י. מ. פינס (1842—1912), סופר ידוע ומראשי הישוב היהודי החדש. את השקפותיו על היהדות העלה בספרו "ילדי רוחי".

יפו, 27 בדצמבר 1882.

כידוע לך, שבגלל הסכסוך נתפרדה אגודתנו, אולם מטרתנו ותקוותנו לקבל תמיכה ממקור אחד הטילה עלינו את החובה להתאחד שוב. סוף סוף יבואו חברי הלשכה המרכזית, ולפי השמועות הם גם קנו חלקת אדמה ב"ראשון לציון". זה כבר שבוע שנמצאים אנו ב"ראשון לציון", לא מפני שהיינו בטוחים שהאדמה נקנתה, אלא שמנהל "מקוה ישראל" דרש מאתנו שנעזוב. ה"אליאנץ" ימציא לנו לפי שעה את המכשירים, את הזרע ואת המספוא לסוסים. גם בונים אנו סוכה למעננו ולמען הפועלים הערבים וארווה לסוסים. חילקנו את עבודתנו בינינו: אחדים מאתנו בונים את הסוכה ואחדים עוסקים בעבודה בשדה. תשאלו למה התחלנו לעבוד בשדה — והאדמה לא שייכת לנו? — אומר לכם: אם יעלה בידינו לרכוש את האדמה, אז ממילא נעבוד על אדמתנו, ואם לאו, נשכור אדמה מאת ליבונטין⁸). וניתן לו חומש. הוא איש ישר וטוב לב ובהשתדלותו עלה בידינו להסדר ב"ראשון לציון". בינתיים שמענו שגם ה"אליאנץ" ימשיך לתמוך בנו וגם פנינו לעזרה למקומות אחרים. לכל הפחות אין אנחנו שכירי יום... נושאים אנו את עינינו ולפנינו מראה נהדר. הנה עובדים צעירים בעלי השכלה במחרשות ובמעדרים — ואיפה? בארץ מולדתנו. אני מאמין באמונה שלימה שיבוא היום והרעיון יצא מגדר החלום אל גדר המציאות. אני תפילה, שנחזיק באמונתנו ולא נתיאש. בעוד ימים אחדים נוסע אני לירושלים... אין אני רוצה להיות קשור אל האדמה.

בירושלים נוסדה אגודה למען תחית עם ישראל. פינס הוא אחד החברים. לשם הגשמת המטרה החליטה האגודה ללמד את הצעירים מלאכת-יד ולתמוך בהם עד שהיו מוכשרים להיות בעלי מלאכה. לתת להם את המכשירים ולעזור להם לפתוח בתי מלאכה. פינס היה כאן והבטיח לעמוד לימין אלה הרוצים לנסוע לירושלים.

ירושלים, 1 ביאנואר, 1883.

זה כבר כשבועיים שנמצא אני בעיר בירתנו העתיקה והעתידה. — באותה העיר שעם כל אבן, עם כל רחוב קשור דף שלם בתולדות עמנו. ארבעה מחברינו נמצאים כאן ועוסקים אנו במלאכת הנגרות. בין חברי האגודה התומכת בנו נמנים: פינס, הד"ר הרצברג⁹ ואליעזר בן-יהודה. בן-יהודה עדיין צעיר לימים. הוא סיים את בית הספר הריאלי ברוסיה וגם שמע לקח. באוניברסיטה הפריסאית. הוא שולט בשפות אחדות והעיקר שמסור הנהו לרעיון תחית העם העברי בארצו. לפני חצי שנה בא הגה עם אשתו, שניהם מדברים רק עברית.

(8) זלמן דוד ליבונטין (1856—1940). בא לארץ בשנת 1882 ורכש את האדמה שעליה נבנתה "ראשון לציון". היה המנהל של האפ"ק.
(9) וילהלם הרצברג, סופר יהודי-גרמני (1827—1897). עלה לא"י בשנת 1877 והיה מנהל ביה"ס במקוה-ישראל ואחר כך בית היתומים בירושלים. חיבר "כתבי משפחה יהודיים" (סנוגוריה על היהדות בדרך סיפור).

ומדברים רק עברית עם בנם הקטן — ילד בן חמש. הוא משכיל וקנאי לרעיון התחיה, וביחד עם שאר חברי האגודה הוא עוסק ביסוד מושבות ובתי מלאכה. פינס קיבל מכתב מהד"ר קאנטור (עורך ה"וואסחוד") וש. לוריא (עורך ה"ראסוויט") ובו הם מדגישים את העובדה שמעולם לא התנגדו לרעיון ישוב ארץ ישראל, התנגדותם היתה אך ורק נגד הגירה בלתי מסודרת. הם הבטיחו לעמוד לימין המפעל... לפני חג הפסח יגיעו הנה עוד חברים ואולי ניסד עוד מושבה.

ירושלים, 6 ביאנואר 1883.

רעיוננו שלמענו מקריבים אנחנו את חיינו בלי ספק יתגשם, אולם חסרים לנו הכחות והאחדות — הדברים העקריים הנחוצים למען הגשמת הרעיון, לכן ימלא לבי דאגות. מסביב רק מריבות וסכסוכים, והוויכוחים בעתונים מתנהלים בכל תקפם. ועל הכל המריבות ב"ראשון לציון" וב"מקוה ישראל" מזיקות למפעלנו. נמצאים בניינו חברים המגלים אדישות גמורה, אולם עלינו לתמוך ב"אדונים" האלה, כי נוכחותם בארצנו מועילה הרבה להשגת מטרתנו. והייתי רוצה שדוקא הם יהיו מן הראשונים להסתדר ולקבל חלקת אדמה משלהם. מצבנו בירושלים לא רע. לומדים אנו את מלאכתנו וגם מקבלים שנים עשר רובל לחודש ודירה. בערבים אנו קוראים ספרים ולומדים את השפה העברית. נא לכתוב אלי בעברית.

ירושלים, 1 בפברואר, 1883.

החלטנו לנוח יום שלם ולא ללכת לעבודתנו. אנכי הפצתי להקדיש את היום לכתיבת מכתבים, אולם מזג האויר היה יוצא מן הכלל. היה נעים והמראה היה נהדר ופיוטי, לכן לא הפצתי לבלות את היום בין כתלי חדר. השתוקקנו לשאוף רוח צח וישבנו בחוץ על ביתנו, שוחחנו על העתיד המזהיר המשתקף לעמנו; נהנינו מהדר הטבע. — הוצאנו את השלחן, הצגנו את המיחם וכך בלינו את כל היום. עם חשיכה הלכנו אל בית בן-יהודה לארוחת הערב. לפי הלוח חורף עכשיו, אולם כאן אין חורף, רק בירושלים יורד שלג לעתים רחוקות. בימי החורף יורדים גשמים ולפעמים עוברים שבועות אחדים והשמש זורחת כמו בחודש אוגוסט ברוסיה. בימים בהירים אלו הרחובות מלאים מטיילים. כולם לבושים בגדי קיץ והנשים העבריות והערביות מטיילות ומשוחחות זו עם זו. טרם בואי הנה חשבתי שפלשתינה היא ארץ שממה, שכחתי לגמרי שפה נמצאים נמלים המקשרים את הארץ עם כל העולם. בכל יום מגיעים הנה אניות. ישנם כאן בתי תעשייה, נגריות ועוד בתי מלאכה ואת התוצרת שולחים לאירופה ולאמריקה. ברוסיה חושבים שיהודי ה"חלוקה" הולכים בטל ומבלים את זמנם בבתי המדרש. הם שוכחים שהתרומות אינן מספיקות די מחיתם, לכן גם הם עוסקים במלאכה ובמסחר.

מפי העתונים יודע אתה כי ששה מחברי „ביל” עובדים ב„ראשון לציון” ובאספה הכללית החלט שגם אנו נחשב בין החברים מן המניין ונוכל לשוב אל המושבה בכל זמן. לפני ימים אחדים קנה פינס את כפר „הר־טוב”. בדעתו להושיב בו את האינטליגנטים בינינו הנמצאים ב„ראשון לציון”, בדעתו גם לשלוח אל הכפר את החברים העומדים לבוא לפלשתינה. פינס שלח מכתבים לערים שונות ובהם הודיע על החלטתו. האדמה היא פוריה, יש שם עצים לרוב ודי מים — גם לבנים וחומר לבנין בתים.

ירושלים, ב בחודש אדר שני (מארץ 1883).
 לא יתכן שיהודי פלשתינאי יכתוב רוסיית על גליון ניר עם כתובת בעברית. אולם מה אעשה? עולם מוזר הוא שהחלפנו את שפתנו בשפות זרות, האם לא יקום העם העברי לתחיה? — הוא עדיין רענן ומלא כח עלומים. אנו חיים בתקוה שבבוא היום יקום עמנו לתחיה — וזוהי נחמתנו היחידה.
 את מכתבך קבלתי אתמול, חברי הביאוהו לי ומסרוהו לי כשעמדתי עם משורי בידי. מחשבותי היו רחוקות מהמשור ומכל המתרחש מסביב לי. לפני עיני עברו הרבה מאורעות בקורות עמנו: נצחונותינו במלחמות השחרור, החורבן, ימי הביניים עם צרותיהם וסבלותיהם ולבסוף האדישות לרעיון התחיה השוררת בין שדרות עמנו. חשבתי על ההווה ועל סכוינו לעתיד, והנה הביאו את מכתבך. שמח אני שהנך בקו הבריאות. שכחתי לכתוב לך ששמי בן יעקב. לפי התלמוד נגאלו בני ישראל ממצרים מפני שלא שינו את שמותיהם ואת לשונם.

ירושלים, כ"ז סיון, 1883.
 הכל בסדר אצלנו ופינס הוא המשגיח עלינו ובלי ספק ישרה עכשו השלום במעוננו. נוספו לנו חברים בעלי השכלה גבוהה ולחג הפסח באו גם מר האמבורג מפראנקפורט (אחד העסקנים) והקולונל גולדסמיט מלונדון (נציג הברון הירש) ובעוד ימים אחדים יבואו גם וונציאני מפריז (נציג האליאנץ). את חגיגו הלאומיים, פורים, ופסח, בלינו בנעימים. היינו אצל מכר אחד ושם התוודענו אל יהודים מכל הסוגים: ספרדים, זקנים עם שטריימליך, ואשכנזים. כולנו יצאנו במחולות ושרנו שירים עבריים — מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. מבחר כחותינו נמצא כאן ובראשו עומד היהודי המסור והקנאי אליעזר בן יהודה... אוהב אני את ירושלים אולם אפשר שאצטרך לשוב אל המושבה.

ראשון לציון, 16 ביוני, 1883.
 ובכן החלפתי את ירושלים ב„ראשון לציון”... מאד רוצה הייתי להשאר בירושלים... כל פסיעה, כל אבן יקרות לי במרכז היהודי — בעיר שבו יתכנסו יהודים בעלי השכלה, בעיר שבה תוסד אקדמיה למדע ויצאו עתונים וכתבי עת...

ולמרות הכל שוב קולוניסט הנני. אולם אל תשוו את החיים במושבה לחיי הכפר ברוסיה. המושבה כאן נמצאת במרחק פרסאות אחדות מהעיר. פה נמצאים צעירים בעלי השכלה. בעתיד יווסדו בתי-ספר. ספרייה ובית עם וההבדל בין העיר ובין הכפר לא יהיה כל כך בולט. כאן נמצאים עשרים וחמשה חברים. חמשה עשר, וביניהם אני עבדך, נמצאים ב"ראשון לציון" והשאר עובד במקוה ישראל. יסדנו גם בית-מלאכה יהודי... כבר הזמינו אצלנו תוצרת בסכום חמש מאות רובל... עובדים אנו לפי שעה על אדמת ליבוטין... וכבר עברנו אל הדירות שה"אליאנץ" בנה למעננו. נמצאים כאן עכשיו אורחינו וונציאני ועלינגר (שליח יהודי ארצות-הברית). בימים הקרובים אומרים לקנות אדמה למען המשפחות שנשלחו הנה על ידי הרב שמואל מוהליבר... התוודענו אל עלינגר והוא יועץ להשאר רווקים ולייסד לפי שעה קבוצות בנות ארבעה גברים כל אחת ולתת לכל קבוצה חמישה עשרה דונם, צמד סוסים, דירה ומכשירים. אמרתי "לפי שעה", כי "האליאנץ", כנראה, רוצה להיווכח אם יכולים אנו להסתגל לעבודתנו. אם כן רואים אתם שיעלה בידינו להסתדר... אולם לא כל אחד מאתנו שבע רצון מהפקידים הממלאים את פקודות הברון רוטשילד, וביחוד מבא-כחו הנוצרי המתנגד לרעיונו. אנחנו הקולוניסטים סבלנו די והותר מה"אדונים", אולם הם (הקולוניסטים) קיבלו את היסורים באהבה בתקוה שיבוא היום ולא יהיו תלויים ברצון הפקידים וגם ישלמו לברון את המגיע לו, אולם סבלנותם פקעה. הם באו בחליפת מכתבים עם הרב צדוק כהן, עם עלינגר ועם באי-כח הברון. הודענו להם שלבילוי"ם אין אדמה משלהם. בקשנו לתת לנו את המכשירים הנחוצים ועל הכל באנו בתלונות על מנהלי המושבה. הסכסוכים האלה הביאו לידי קטטות במושבה עצמה. פעם הרגיז מנהל המושבה חברים אחדים, הקולוניסטים תבעו את עלבונם וחבריהם דרשו מאת המנהל שיתפטר, אולם מנהיגינו בפריז יצאו המנצחים. הברון הזהיר את חברי המושבה לבל יתלוננו וכנראה הוציאו דיבה על הקולוניסטים שהם עצלים ורוצים למרוד בהנהלה. המכתב הדחים את כולנו, אולם החלטנו לעבור עליו בשתיקה ולחכות לשעת כושר אחרת. בינתיים נתקבל מברק מהרב צדוק כהן להפחית את התמיכה. הרווקים שהיו מקבלים 30 פרנק לחודש יקבלו רק 15. וגם בעלי משפחה יקבלו את החצי. מילא — הרווקים יוכלו להסתפק במועט, אולם המשפחות יסבלו מהקיצוץ. התפשטו גם שמועות שהברון עומד לעשות עוד קיצוצים, אם לא נוותר על טענותינו. אולם מוכנים אנו להלחם בעד כבודנו... לבסוף עזב המנהל את המושבה ובמקומו בא נוצרי אחר וגם שליח מיוחד שימלא תפקיד ראש המושבה. הברון מביט על תרומותיו כעל נדבה ולכן רואה לנכון לעמוד לימין מתנגדינו ולבוא עלינו בתרעומת. אולם אנחנו מביטים על תרומותיו כעל הלוואות ונשלם לו. וכן גם נשיב את הפרנקים שאנו מקבלים על חשבון הוצאותינו. בינתיים רוצים אנו לבוא לידי פשרה ומחכים לבוא מתווך... לבסוף נתקבלה ידיעה מהברון רוטשילד שנישאר ב"ראשון לציון".

ראשון לציון, ח' ניסן, 1884.

כל החברים עובדים בשקידה. חברינו מסתגלים לעבודתם ומוצאים אנו עכשיו די תומכים בין היהודים באשר הם שם וגם בעלי הון התחילו להתעניין בעבודתנו.

ראשון לציון, כ"ט סיון 1884.

בזמן האחרון הייתי עד להרבה אכזבות וסובל אנכי מזה. אני מרגיש שבודד אנכי ורוצה הייתי לעזוב את הכל ולהתמסר ללימוד השפה העברית ולרכישת השכלה כללית... הפצתי לנוח ימים אחדים, אבל עכשיו בזמן הקציר אי אפשר... הנה הביאו לי את מכתבך. ישבתי על הארץ והתחלתי לקרוא. תוגה חרישית מילאה את לבי ופרצתי בבכי. כשנגעתי הבטתי מסביב. והנה שמי הדרום הכחולים. מצד אחד הרי יהודה ומן הצד השני חוף ים התיכון המשתקף מבעד ההרים, והנה המושבה — עומד אני בודד ובוכה, ובאזני מצלצלות המלים — בודד הנך... ראש המושבה החדש הוא איש הגון וכולנו מטכסים עצה איך להיטיב את המצב. חושבים אנו על גידול גפנים ועל נטיעת כרמים ולזה דרוש כסף, כי הכרמים מתחילים לתת את פריים רק בסוף השנה הרביעית ובלי אמצעים אין אנו יכולים לחכות. התווכחנו על העניין ולבסוף החליט הרוב המכריע לנטוע כרמים ואחרי חג הסוכות נתחיל בעבודה.

ראשון לציון, ז' חשוון, 1884.

סוף סוף באתי לידי מטקנה של איש אינטלקטואלי קשה להתמסר לעבודה גופנית. הוא רק יכול להבליג לזמן ידוע על שאיפותיו להמשיך בעבודה. אולם עוברות שנה או שנתים ונהנה שוב זקוק למזון רוחני. אני עובד בשקידה כוחותי עדיין במתני, אולם משתוקק אני למזון רוחני ועלי להשקיע את רעבוני. ביחס אל הקולוניזציה לא שניתני את דעתי אולם לעבודת אדמה מסוגלים רק אלה שאינם שואפים להשכלה. חשבתי שתיפול עלי תרדמה ואשכח את שאיפותי, אולם מפעם בפעם התעוררתי וראיתי שאת שאיפותי אין אני יכול — אין אני רוצה לשכוח. לכן החלטתי לעזוב את פלשתינה ולשוב לרוסיה, מתי אסע ומה אעשה ברוסיה אין אני יודע.

לפי שעה אזרע את השדה ואחכה עד הקציר... את אשר חלמתי אין אני יכול להגשים בראשון לציון. בקריאת עתון או ספר אינני יכול להסתפק את ימי המנוחה שלנו עלינו להקדיש לעבודות שונות... הרעיון בלי ספק יתגשם — וכל בן ישראל שדעתו צלולה עליו יודה בזה. אין פלשתינה גדולה — ואם יווסדו על השטח הזה מאה מושבות, ארבעים בתי חרושת, ויתיישב מספר הגון של סוחרים ובעלי מלאכה — אז בלי ספק יתגשם הרעיון... זה לא כבר התקיימה וועידת קאטוביץ. צירים מכל הזרמים והשכבות השתתפו בה. הוועידה בחרה בוועד מיוחד ואת הד"ר פינסקר בחרו לנשיא... למרות הכל הנני שב לרוסיה ומחליף את חיי כאן בחיים מעורפלים שם. עושה אנכי את ההכנות, אולם ממשיך אני לפי שעה את עבודתי. מלבד החברים הקרובים לי ביותר אין איש יודע על החלטתי לחזור.

יֹדְ אֵיָהָה

מאת אב"א אחימאיר

שיבת-ציון

גם ארץ עלולה להיות במרכזו של המהלך ההיסטורי של האנושיות, במקרה זה הארץ הנידונה היא כעין אבן-שואבת. אליה מופנות עיניה של "הסבתא-היסטוריה".

ארץ-ישראל היתה כזאת שלש פעמים: בשבת ישראל על אדמתו, בתקופת מסעי הצלב ועכשיו בתקופה הציונית.

דומה ואף ארץ לא היתה אבן שואבת, כרצועת ארץ זו שבין הים למדבר. כזאת היתה הארץ "בצאת ישראל ממצרים" ובצאתו מבבל. כזאת היתה הארץ בשביל העולם הנוצרי המערבי בימי הביניים, וכזאת היתה הארץ מאז חורבן ביתר עד חורבן גלות אירופה, ארץ אליה התגעגע עם שלם במשך אלף ושמונה מאות שנה.

שיר מזמור לאשה בתנ"ך

לפי התנ"ך, לא רק מנוח, אבי שמשון, הלך אחר אשתו. רוב רובם של הגברים התנ"כיים התנהגו, פחות או יותר, כהתנהגות מנוח. האשה בתנ"ך היא בעלת אופי יותר מבעלה או מכל גבר שהוא. ונתפוש לשון של דוגמאות.

אדם וחווה: "ותאכל מפריו ותאכל ותתן לאישה ויאכל."

אברהם ושרה: הוא שומע בקולה בענין הגר וישמעאל.

העבד אל אברהם: "אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי?"

קרובי רבקה: "נקרא לנערה ונשאלה את פיה".

לוט ושתי בנותיו.

יצחק התם אוהב את עשיו, אבל רבקה הפיקחית אוהבת את יעקב. רבקה

ולא יצחק מסדרת גישואי יעקב.

התנ"ך מדגיש גבורת הנשים: רחב הזונה, דבורה, יעל.

תקיפות הן גם הנשים השליליות:

חווה, הגברת פוטיפרע, דלילה, איזבל, עתליה.

נשים פעילות: שרה, רבקה, רחל, בת פרעה, מרים, בנות צלפחד,

חנה, נשי דוד (מיכל, אביגיל, בת-שבע).

שמשון הוא גיבור בחברת גברים, אבל הוא סמרטוט בחברת נשים וביחוד בחברת דלילה.

נשים נביאות: מרים, דבורה, חולדה.

הנשים מעודדות את הגברים המנצחים: מרים על הים, דבורה, פגישת הנשים את שאול ודוד החוזרים מהמערכה. פגישת בת יפתח את אביה. «אל תגידו בגת, פן תשמחנה בנות הערלים».

מחמש המגילות, בארבע — אשה או נשים הן במרכז: שיר השירים, רות וחמותה, אסתר, איכה (האשה היא ירושלים), רק «קהלת» היא מגילה גברית, ששמה הדיקדוקי הוא נשי.

העירה והכרך

התרבות היהודית בגלות, במידה שהיתה מקורית, התפתחה בעירה, ובמידה, שהיא הושפעה מהעולם הגדול, היא היתה כרכית. אפשר להגיד, שהאומה שלנו פיתחה בגלותה שתי תרבותיות: תרבות העירה ותרבות הכרך, האחת שונה מחברתה לא רק בתכנה, אלא גם בלשונה. תרבות העירה מקורית, יהודית מיוחדת. תרבות הכרך נוצרה תחת רושם הרוחות, שהתהלכו בשעת-מעשה בציבור הגויי הגדול. בעירה פיתחה האומה שפת דיבור ז'ארגוני, — ליל עברית עם שפה אחת או שתיים גוייות.

מרכזי «התנאים», יוצרי המשנה, היו העירות: יבנה, ברור-חייל, לוד, בני ברק — עד חורבן ביתר. כל אלו ביהודה, אחר חורבן ביתר העירות שבגליל: אושא, ציפורי, בית שערים, טבריה. כאן נוצרו המשנה והתלמוד «הירושלמי», עם הז'רגון הארמי-סורי שלו, «הסורסית», בפי רבי יהודה חובב העברית. ב«בבלי» ישבו היהודים בעירות: מחווא, סורא, נהרדעא, פומפדיא. כאן נוצר התלמוד «בבלי» בז'רגון הארמי-מזרחי.

אח"כ בא תור העירות בצרפת (כלומר צפון צרפת) ואשכנז (כלומר מערב אשכנז). אנו מכירים עירות אלו מתולדות חיי רש"י, משחיתות שנערכו בתקופת מסע הצלב. כאן חי ר' גרשון מאור הגולה, רש"י, בעלי התוספות. «ספר החסידים» הוא מאד טיפוסי לספרות העירה. הלע"ז של רש"י, כלומר הז'רגון הצרפתי-אשכנזי, היה שפת הדיבור של היהודים באותן העירות, ומקביל לעירות בצרפת ואשכנז. העירות ב«פרובנס» (דרום צרפת) ובספרד הנוצרית, באחת מהן, בגווא די אלתארה, נוצר «הזוהר».

ובאחרונה, העירות של מזרח אירופה עם הז'רגון האשכנזי-סלבי-עברי.

ולעומת העירה ותרבותה, הכרך ותרבותו. אין זה דבר שבמקרה וידידיה חי בכרך זה ואלכסנדריה של מצרים שמו וחיבר יצירותיו בשפה הבינלאומית של זמנו, ביוונית. תרבות כרכית היתה תרבות «תור הזהב» באנדלוזיה, כלומר בספרד המוסלמית עם הכרכים קורדובה, סביליה, גרנדה. כאן המשיכו במסורת של ידידיה. אם כי אפלטו דחק את אפלטון והיוונית נדחקה מפני הערבית.

ולאחרונה — התרבות הכרכית היהודית מאז מנדלסון והידועה תחת השם „ההשכלה“ היא קשורה עם הכרך ברלין והמשכילים כונו בשם „ברלינאים“. שפת התרבות היא אחת השפות הבינלאומיות של התקופה. תרבות ישראל בסרכים מאלכסנדריה, עד ברלין ועד „דרופסי-קולג“ היא תרבות סניגוריה. מאז תרגום „השבעים“ עד „הביאור“ ועד בכלל.

ותרבות שלישית לעמנו בגלותו. זו נוצרה בין בעירה ובין בכרך. שפת יצירתה היתה עברית. תרבות זו היא מקורית לא רק בשפתה. באופן מקביל לתרבות העיירה מזה ותרבות הכרך מזה, עם „הז'רגון“ מזה ו„היוונית“ מזה, לא כבתה גחלת העברית בגלות. ראשית כל היתה זאת תרבות השירה. יוצרי תרבות הכרכים באנדלוזיה כתבו מחקריהם בערבית, אבל הם שרו בעברית. העברים הקיצוניים שללו את הז'רגונים: „או עברית או רוסית“ בתקופת „מלחמת השפות“. „או עברית או יוונית, סורסית למה?“ טען „האחד-העם“ הקדמון, הוא רבי יהודה מחבר המשנה.

על היוצאים ועל החוזרים

ביאליק שר פעם: „ואשר יגדל מבניכם נשר ועשה כנף — מקנו תשלחוהו לנצח“. כמה „נשרים“ מ„קן“ ישראל, שעזבוהו לנצח. ורובם מתוך קללה. כל אחד מהעוזבים הרעיש את האנושיות. איש איש לפי דרכו. „וכרמי שלי לא נטרתי“. נזכיר את הבולטים ביותר מקרב העוזבים: ישוע מנצרת, שאול התרסי, יוסף בן מתתיהו, אלכסנדר, בן אחיו של ידידיה, שהשתתף בחורבן ירושלים, שפינוזה בן האנוסים, קרל מרכס, נכד רב בישראל, טרוצקי, אוטו ויינינגר, יוצר שיטה אנטישמית על היהודים כעל עם נשיי; סימונה זייל, שהאשימה את ישראל בפנית עורף לתרבות המצרית הנהדרה ואשר נתן לאנושיות את אי-הסבלנות הדתית, ובאחרונה בוריס פאסטרנאק.

האחד היה היינה, אשר עזב את „הקן“ באופן פורמאלי מבלי לחזור באופן פורמאלי, אם כי בנפשו נשאר יהודי ושיריו הם כה יהודיים.

אבל היהדות יודעת לא רק עוזבים-יוצאים היא גם יודעת חוזרים. ההורים או המריבות הרחיקו את החוזרים לעתיד לבוא מהיהדות. אבל הם חזרו אליה לכשעמדו על דעתם. „ויגדל הילד ותבאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה“. „ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם“. הנה במלים ספורות, (כדרכו של ספר הספרים) כל פרשת החוזרים. חזר ידידיה האלכסנדרוני מגדולי הפילוי-סופים. הוא חזר במעמד המשלחת לקאליגולה. חזר אקוסטה ויצא. ובדורות אחרונים בנו החוזרים את הבית השלישי, כשם שהחזר הראשון, משה, בנה את המשכן. כמשה החזר הראשון, כך חוזרים מדורות אחרונים, עשו זאת למראה סבלות אחיהם.

הבעיה הניצחית של „איש מצרי מכה איש עברי“. חזר פינסקר תחת רושם „הסופות בנגב“, חזר הרצל תחת השפעת „דרייפוס“, חזר ז'בוטינסקי תחת השפעת „קישנב“.

היהודי הנוקם

מוזר הדבר, והחלק הלאומי של עמנו, החלק שיחסו הוא חיובי ביחס לעבר והעתיד של עמנו, — מחלק זה של האומה לא יצאו נוקמי „דם עמי השפוך“. היה מקרה של פינחס דשבסקי, שהתנקש בחייו של קרושוואן ממארגני פוגרום קישנב, היו פראנקפורטר, גרינשפאן, ומי עוד? היו אפיזודות בודדות ולא יותר מזה. הנה חיים, מי שהיו פעילים בענין „ששת המיליונים“, מהם מתהלכים להם חפשיים בארגנטינה, למשל, ואף שצורה משערות ראשיהם לא הופלה ביד נוקמת של צעיר יהודי.

מוזר הדבר, ונוקמים גדולים כמו מקרב אותו חלק האומה שלנו, שהתכחש לצור מחצבתו. נזכיר בזה את השלושה הבולטים ביותר והם: אופ, פרבוס וטרוצקי. מהם השלישי, הצעיר בחבורה, מוכר למדי אפילו לקוראים הצעירים ביותר. הצד השווה של שלשת אלה, היה דבר התכחשותם המוחלטת לצור מחצבתם. לאופ יצאו מוניטין כבוגד בהא הידיעה. הוא שרת שני אדונים: עמד בראש „הפלוגה הלוחמת“ של מפלגת הסוציאליסטים-רבילוציונרים, שערכה התנקשויות בראשי הממשלה הצאריסטית, והיה פקיד גבוה ב„אוכראנה“ (הריגול הצאריסטי). בעצם לא היתה נשמתו של אופ נתונה לאף אחד משני „אדוניו“. אירגן רצח מיניסטרים וגנרלים ועל-ידי כך סידר לעצמו אליבי בעיני הרבולוציונרים. מיגר רבולוציונרים לשלטונות, כלומר לתליה, ועל-ידי כך סידר לעצמו אליבי בעיני הבולשת... אופ היה איש ביזנס. שתי משרות מכניסות יחד יותר מכל אחת מהשתים. בין היתר, אירגן אופ את רצח המיניסטר לעניני פנים, פלוזה (הדיקטאטור למעשה של רוסיה בשנים 1902—1904). בקולר פלוזה תלו את פוגרום קישנב, דבר שהחקירה ההיסטורית לא אישרתו.

זאב ז'בוטינסקי כתב, שאופ אירגן את רצח פלוזה בתור תשובה לפוגרום קישנב. אופ המתבולל, האדיש בהחלט לצור מחצבתו, בעל הנשמה השפלה ביותר, — הרי למראה טבח היהודים בקישנב, נתעוררה „הנקודה היהודית“, הנוקם היהודי. הננו מוסרים בזה על רגל אחת את דעתו של ז'בוטינסקי, מבלי להביע דעתנו המנוגדת.

השם „פרבוס“ בוודאי ואינו אומד דבר לתשעים ותשעה למאה מהקוראים. „פרבוס“ היה הכינוי המחתרתי של הס"ד הרוסי ואח"כ הגרמני של היהודי הלפאנד, יליד העירה ברזינה שע"י בוברויסק (אגב, ברזינה היא העירה של רובינא). פרבוס היה רבו של טרוצקי בתורת „הרבולוציה הפרמאננטית“, תורה ששימשה לאבן נגף ביחוסים בין לנין וטרוצקי. אחר כישלון הרבולוציה של

1905 עזב פרבוס את רוסיה, עבר לגרמניה ויהי ס"ד גרמני מהאגף "השמאלי". בזמן מלחמת הבלקן, 1912, ישב פרבוס בקושטא והס"ד השמאלי נהיה לעושה רווחים מלחמתיים. פרבוס היה טורקופיל. אולי קרה הדבר הזה בשל "הנקודה היהודית" שהתעוררה בפרבוס. הן כל יהודי מהעירה היה חובב "הדוד ישמעאל". עם פרוץ המלחמה "הראשונה", נהיה פרבוס הס"ד השמלי לפטריוט גרמני נלהב. שוב "הנקודה היהודית" אולי, חדורת השינאה לרוסיה הצארית. פרבוס היה המתכנן של תכנית השטן: זיווג את לודנדורף עם לנין, כלומר את האינטרסים של האימפריאליזם הגרמני עם הבולשביזם. פרבוס היה הוא, אשר שיכנע את המדינאים הגרמניים, שיש לתמוך תמיכה של ממש, בכסף, את ענין ההפיכה ברוסיה ברוחו של לנין. פרבוס היה הרוח החיה בהעברת לנין ובני לויתו מהלווציה הנייטרלית לרוסיה דרך גרמניה. האם לא עשה זאת פרבוס לא מאהבת גרמניה, אלא בשל שנאתו לרוסיה, רודפת היהודים?

ובאחרונה טרוצקי. הוא עמד בראש הכוחות "האדומים" שניצחו את "הלבנים" במלחמת האזרחים הרוסית. הפטריוטיות הרוסית של הלבנים היתה מהולה במידה מרובה של שנאת ישראל...

הַאֲשָׁמַת „כְּנוּפִית-בְּרִיָּה” – וְדִמְיוֹן בֵּין הַסּוּלָּים

מאת יהושע גלבוץ

לא מעט מבוכה ואימפרוביזאציה ניכרו בהודעות של נציגים סובייטיים, שהשיבו בשנים האחרונות לשאלות בדבר גורל הסופרים היהודיים המבוקשים. אי-בהירות ואי-החלטיות נסתמנו גם בהסברים הרשמיים והרשמיים-למחצה על נסיבות חיסולם (לאחר שדבר החיסול נתוודא).

פעמים רבות הוסבר, כי במותם ובעינויהם של הסופרים היהודיים אשמה „כנופיית-בריה” ופגיעותיה ב„חוקיות הסוציאליסטית”. כן הוטעם, שבעצם לא היתה כאן טראגדיה יהודית ייחודית, שהרי מעיוות-הדין של בריה ומהססיות מה„נורמות הלניניות” בעקבות „פולחן היחיד” של סטאלין — סבלו גם אנשי אינטליגנציה בני לאומים אחרים, ובעיקר מבני המיעוטים הלאומיים.

הסברים כאלה שמעו בעיקר משלחות ועתונאים, שביקרו בברית-המועצות בשנים 1956-1957. אך גם ב-1958 היה הסבר-בריה מקובל על הדוברים הסובייטיים. כך ציין בזעם נ. גריבאצ'וב („ליטראטורנאיה גאזטה” מה-30 בינואר 1958), במאמר-תשובה ארוך וחריף להוברד פאסט, (לאחר שהסופר האמריקאי הזה הודיע על פרישתו מהמפלגה הקומוניסטית), כי בריה וכנופיותיו היו אחראים ל„מקרים המצערם”. גריבאצ'וב הוסיף, כי פאסט אינו מבין, או אינו רוצה להבין, שאנשים בני לאומים אחרים (ולא יהודים בלבד) היו קרבנות של בריה (והמחבר מוצא לנכון להטעים, כי ייחוד הקרבנות היהודיים ע"י פאסט הוא אופייני לטבעו).

קודם-כל תמוה הדבר, כי בפרשת חיסול הסופרים היהודיים, שלא כבפרשות אחרות, נתלו השלטונות הסובייטיים, ירשי סטאלין, כ„בריה וכנופייתו” כשנתיים לאחר שבריה הוצא להורג (דצמבר 1953). שנית, השוואת הסבל היהודי לסבלם של בני לאומים שונים (ויהא מידי בריה) אינה עומדת בשום מבחן של הגיון. אפילו נתעלם מהבדלים במידת העינויים שנפלה בחלקם של סופרים יהודיים לעומת סופרים בני לאומים אחרים, הרי אי-אפשר להתכחש להבדל המהותי, שבמקרה היהודי היה הקרבן תרבות לאומית שלמה ולא רק נושאים ויוצרים שלה.

על המהות המיוחדת של „חיסול” זה, שקצר קרבנות קיבוציים-מוסדיים ופרסונאליים כאחד, ששילב הרג סופרים עם עקירת התרבות היהודית כולה, עמדה אפילו מערכת „פאלקס-שטימע” הוורשאי במכתב גלוי (מ'3 לנובמבר 1957) לליאוניד איליצ'וב, שהיה באותו זמן המנהל של לשכת העתונות במשרד-החוץ הסובייטי (וביקש להטיל את כל האחריות על „כנופיית-בריה”):

האמת, כי סבלו גם עמים אחרים, ביחוד בשנים 1949-1953, אינה פותרת את העובדה הממשית, שלא רק אסרו ורצחו את גדולי הסופרים ועסקני-התרבות היהודיים, אלא שגם חיסלו את כל החיים החברתיים והתרבותיים של היהודים בברית-המועצות. הרי זה, לדאבונו־לב, איננה הוויית דמיון, אלא האמת האיזומה עצמה! היו שניסו למתוח קו של דמיון — מבחינת הזיהות הקיבוצית של הקרבן — בין חיסול התרבות היהודית לבין מסע-העונשין כנגד קבוצות לאומיות מסוימות ורפובליקות אוטונומיות בימי המלחמה. ידוע, כי קיבוצים לאומיים שלמים נעקרו בימי המלחמה ממקומות מושבותיהם והוגלו. ממילא חוסלו כל מוסדותיהם הציבוריים והתרבותיים. כך עלה לגרמנים שעל הוולגה, לטאטארים שבקרים, לצ'צ'נים ולאינגושים שבקאווקאז.

ההשוואה הזאת היא מכאניסטית ועלולה לסלף את מהותו הספציפית של מסע-החיסול האנטי-יהודי. קודם-כל הרי היה חיסול הרפובליקות האוטונומיות (שהוזכרו) והגליית תושביהן תגובה לבגידה ברורה ומפורשת במולדת בזמן מלחמה. בשנה לאחר הנצחון על גרמניה, ביוני 1946, חזר והטעים הסובייט העליון של ברית-המועצות את דבר הסיוע הממשי לאוייב מצד הרפובליקות הללו, באשרו את תוקפן החוקי של פיזורן: „הרבה צ'צ'נים וטאטארים קרימאיים — — — נצטרפו ליחידות-מתנדבים — — — שלחמו בנשק בצד הכוחות הגרמניים, נגד יחידות הצבא האדום, או שבפקודת הגרמנים נתארגנו בכנופיות-חבלה למלחמה בשלטון הסובייטי מאחורי הקוים. רוב האוכלוסין של הרפובליקה האוטונומית סוציאליסטית-סובייטית) הצ'צ'נו-אינגושיית והרפובליקה הקרימאית לא גילו התנגדות לפעולתם של הבוגדים-במולדת האלה. משום-כך הועברו הצ'צ'נים והטאטארים הקרימאיים לאזורים אחרים של ברית-המועצות“.

דומה, אין צורך להרחיב את הדיבור על המניעים לחיסול הרפובליקה הגרמנית האוטונומית שעל הוולגה בראשית המלחמה, בין שהיה הדבר אמצעי-בטחון פרבאנטיבי ובין שננקט לאחר גילויים ממשיים של בגידה. שום דמיון אין למצוא בין הרקע של המקרים האלה לבין נסיבות השמדתה של התרבות היהודית בשנת 1948.

עם זאת יש לציין, כי בינואר 1957 כבר העניק הסובייט העליון רהאבילי-טאציה מלאה לרפובליקה הצ'צ'נו-אינגושיית. החלה פעולה להחזרת העמים הקאווקאזיים הגולים למשכנותיהם והחזרו להם זכויותיהם הלאומיות-אוטונומיות. בכרך-המילואים של האנציקלופדיה הסובייטית הגדולה (כרך 51, מהדורה שניה) כבר הוקדשו כ-10 עמודים (306—316) לערך „הרפובליקה הצ'צ'נו-אינגושיית הסובייטית-סוציאליסטית-אוטונומית“, שהיא חלק מהרפובליקה הפדרטיבית הרוסית. ויש עניין רב לציין את נעימת-הסליחה הרשמית משנת 1958 כלפי אוכלוסין, שהוכרוזו במפורש, בזמן המלחמה ובשנת 1946, כבוגדים-במולדת ומשתפי פעולה צבאית עם האוייב:

„בשנות המלחמה ביצעו עמלי הרפובליקה הצ'צ'נו-אינגושיית הקונסטרוקציה של המשק ועזרו באופן אקטיבי לחזית. — — — הפרולטארוני של גרוזי (בירתה)

של הרפובליקה האוטונומית, עיר בעלת תעשית-נפט חשובה — י. ג.) עשה כל שביכולתו לאספקת נפט ומיצרכי-מזון לצבא. ב-1942 פלשו הגרמנים לצפון-קאווקאז וכבשו חלק מהרפובליקה, אבל לא עלה בידיהם לכבוש את גרוזני. ב-1944 חוסלה הרפובליקה (זה כל מה שנאמר על החיסול — י. ג.). לפי צו הנשיאות של הסובייט העליון מ-9 בינואר 1957 הוקמה מחדש.

הערך מכיל, בין היתר, מדורים ופרקים על הספרות ברפובליקה הצ'צ'נו-אינגושתית, עתונות, ארכיטקטורה, תיאטרון, אמנות פלאסטית, מוסיקה וכו'. ללשון הצ'צ'נית נתייחד ערך נפרד.

לאור התפתחות זאת ודאי גוברת התמיהה, שהתרבות היהודית עדיין לא נמצאה ראויה לשיקום.

בהדרגה נתגבש במוסקבה קו אחיד וברור למדי להסברת חדלון קיומה של התרבות היהודית-סובייטית — וקו זה הוא בעל משמעות יסודית להבנת כוונותיהם של שליטי ברית-המועצות לגבי עתיד התרבות היהודית בארצם.

קו זה מבוסס, קודם-כל, על נסיון להפריד בין הפשע („כנופית בריה“) שבוצע לגבי הסופרים היהודיים — לבין הספרות היהודית: הסופרים אמנם הומתו ויש לגנות את המעשה הברוטאלי-הפלילי הזה, אבל הספרות עצמה ממילא נתונה היתה במצב של גסיסה. במלים אחרות: הסופרים נרצחו ואילו הספרות מתה או התאבדה.

מן הראוי תחילה להעיר, כי מהסברים לפי קו זה משתמעת המסקנה, כי אפילו נרצחו הסופרים היהודיים על לא-עוון, כפי שמודים השלטונות הסובייטיים, מכל מקום לא יצירתם הספרותית ולא כתיבתם בלשון יהודית הן ששימשו יסוד להאשמות שטפלה עליהם „כנופית-בריה“. מסקנה זו היא אבסורדית לפי עצם צירוף-המקרים של החיסול הפיזי ו„מיתת-הנשיקה“.

אחד מהגילויים הבולטים האחרונים של אותו קו מצוי בהסבריו של סגן ראש ממשלת ברית-המועצות, אנאסטאס מיקויאן, בעת ביקורו בארצות-הברית בינואר 1959. מיקויאן הכחיש קיום „בעיה יהודית“ בברית-המועצות. בין היתר הצהיר, כי במדינתו נהנים כל האנשים מחופש מלא של פעילות תרבותית, בכלל זה בספרות ובאמנות. היהודים נמנים עם אנשים אלה, אולם האוכלוסיה היהודית התמוגגה עם הרוסית. הסופרים היהודיים רואים עצמם כרוסים והם כותבים בשפה הרוסית. קיצורו של דבר: אין ביקוש לתרבות יהודית בברית-המועצות.

הכרזותיו של מיקויאן לא היו אלא חזרה על טיעונים סובייטיים מרובים, לעתים קרובות מפי אישים רמי-מעלה, שמסקנתם „ההגינות“ היא אחת: אי-קיומה של תרבות יהודית בברית-המועצות הוא חזיון טבעי ונורמאלי — ואילו כל נסיון להחיותה ולקיימה יהיה דבר מלאכותי.

נראה, כי טיעונים אלה מנחים את המדיניות „היהודית“ של השלטונות הסובייטיים עד הזמן האחרון.

מִזָּר

(סיפור)

מאת יעקב טאָרקוב-נעמני

א.

הסיפור שלפנינו ראשיתו באחד מלילות אוקטובר שנת 1956. בצאתי מקונצרט שנערך ב"אורקסטרה הול" הנימצא ב"מישיגן אוניו" — שיקאגו, שוטטתי ברחוב ההוא ואם גם הייתי כולי אפוף טחב סתווי ודחוף רוח שנשב מעבר שכנו של הרחוב — האגם "מישיגן", היתה בכל זאת נפשו עולה בי כפורחת עקב הנגינה שנסתפגה בקרבי בשעת הקונצרט.

לפתע פתאום נזדלף לתוך אזני קול קטיפתי ולטפני. שמתני עיניי בבעלת הקול ומבטי נחו על בחורה בגיל השלושים. גיזרתה היתה חטובה, קומתה בינונית, שחומת עור ובעלת עינים קורנות וחלומניות. פניה היו כפני בת המזרח ואף באנגלית שלה היה בו מן ההיגוי הבריטי ובלטה בו הצליליות המזרחית. כסום קולה הערב לא עניתי לה מידית על שאלתה ולכן היא שאלתני מחדש: "הידע, אדוני, היכן ימצא טלפון ציבורי בסביבה הזאת בשעת חצות זו?" עניתיה: "הקרוב ביותר, הוא ב"קונגרס הוטל".

משהשמיעני הצעירה, כי זרה היא בשיקאגו החלטתי להוליכה ל"קונגרס הוטל". בדרך הפניתני פני אליה והבחנתי דמעות בעיניה ולמראה רסיסי-נשמה אלה צבט כאב את לבי: רציתי לחקרה לסיבת צערה, אולם והדרך היתה קצרה מדי, וגם מפני שלא נוח היה לי לגרד פיצעי נשמה, אמרתי לעצמי: תרצה הבחורה לחשוף את מצפוני יגונה, אטה איזון קשבת — ולא — אסתפק בהשתתפות צער החבויה בלבי.

אך הנה עברתני מחשבה: "אולי בת-ברית הנה? והלא ישראל ערבין זה לזה". כמובן שהיה עלי לזהות את יהדותה ואת זיהות זו חשבתי להעלות בחכת הערתי, אמרתי: "בספרינו הקדושים כתוב לאמור: "בערב ילין בכי ולבוקר רינה", בבוקר, גם בה יקויים פסוק זה ב"תהלים".

הערתי צללה בחשכת הליל ללוא הד ותגובה, ניחמתי את עצמי "נשמות המומות דווי — קשות-קליטה הנן" ועוד הוספתי להרהר לעצמי: "אין זאת, כי בת הודו הנה ואולי גם ערביה, כי לא ייתכן, שלב יהודי לא ייענה לשמע פסוק-נחמה".

בינתיים הגענו ל"קונגרס הוטל" ברכתיה לשלום, ואשוב לרינתי שבנפשי ואחד־כך לביתי.

ב.

עברו כשישה חשים וזכרה של ה"בכיינית האלמונית" גז מלבי. פעם בלכתי ב"מורד העיר" ראיתי נכנסת בליווית מכירה טובה שלי לחנות, מרשל פילד". באותו ערב התקשרתי טלפונית עם מכירתי וביקשתי פרטים על ה"בכיינית". מכירתי נענתה ברצון לבקשתי. לגודל תמהוני סיפרה לי, כי "ערביה" זו היא בת ישראל ושמה מזל גבעולי, שנולדה באחת הנקודות הקרובות לתל־אביב.

המכירה שלי, היודעת עברית, אמנם גלותית, אך די שרשית, הרי בספרה על מזל לא יכלה שלא "להבריח" על חשבון סיגנונה ה"צברי" כל מיני עקיצות. בדרך כלל, כל סיפורה על מזל גבעולי היה מתובל ליגלוג קל משום שחרה לה כי בחורה מישראל תבזה את מדינת ישראל בהשתדלה להיות חיקוי זול לזיבורית הלועזית. הנה כזאת היתה, לדברי מכירתי, פרשת מזל. בשלהי זמנדט הבריטי, והיא אז בת 19, היה לה "רומאן" עם קצין בריטי שהיה בן למשפחה יהודית אצילה ועשירה בלונדון. בפרוץ מלחמת הקוממיות הרי ל"מזלה" של מזל "התחשק" לו לקצין זה לא רק לקחת חלק במאבק השיחור, אלא, — והוא ה"מזור שבדבר", הוא סירב לכל המישרות שהציעו לו ודווקא רצה "לשבת באדמה" — כלומר, להצטרף לנקודה יישובית (מכירתי נשבעה שאלה היו דבריה: "לשבת באדמה"). לא ברור היה למכירתי, כיצד הצליחה מזל לצאת את הארץ, אולם עובדה היא — שהיא הופיעה בלונדון לדבר על לב הוריו של הקצין כי ישפיעו על בנם שיחזור לביתו, לאצילותו ולאהובתו, כלומר, מזל. שאלתיה: "מה קרה לה למזל בלונדון?" — "אינני יודעת" — השיבה מכירתי — "דבר אחד ברור הנהו — לא נתמזל לה למזל להיות לידי אנגלית, והנה ביתם בהיר־אחד והיא כבר מרעיפה את חינה על קהילות קודש אשר באוסטרליה. שם כבר התנהל הכל למישרין, עתיר־נכסים אחד כבר התחיל "לחזור" אחריה, אך הנה שוב פקעה שלפוחית חלומותיה. חתנה — אבדו לו פתאום כל נכסיו. מרוב צער נפל למשכב והיא הצליחה להופיע במדינת קולומבוס".

ומכירתי המשיכה באותה נעימת־לעג והשתתפות בצער כאחד: "אין זאת כי מזל פיתחה תכסיסנות מיוחדת, לצוד בעלי ממון. במשך הזמן שהיא גרה בדירת דודתי ראינוה בחברתם של כל מיני "ברנשים" מהודרים שפשוט עוררו את קנאתן על שכנותינו. פעם היא באה והודיעה ששמורה לנו הפתעה "גורא מעניינת" ואמנם כן — היתה זאת הפתעה, אבל לא מהסוג שמזל ציפתה לה.

"באותו "ליל הבכי" שבאוקטובר 1956, אתה היית עד להפתעה זו. ב"ליל זה יבכיון" קבעה מזל ראיון עם "בחיר ליבה". זהו "ענין רציני" הבטיחה. שעתיים חיכתה מזל להופעתו של "החתן", וכאשר פגשתיה באותו ערב, חיפשה טלפון לשאול בעצת דודתי מה עליה לעשות במצב "ביש זה".

בסוף שיחתנו הודיעני מכירתי כי ביום הראשון הבא מתעתדת מזל לבוא לביתה לשם ארוחת-ערב ותזמיןני לבוא לסעודה. מאחר שהודיתי לה עבור ההזמנה, שלא יכולתי לקבלה בקשתיה לקשרני טלפונית באותו ערב עם מזל, אך מבלי לגלות לה כי יודע עברית הנני. והדבר כך היה. קרוב לשעה שש, שעת הארוחה, והנה שוב נודלפה לתוך אזני העריבות הלטפנית אשר לקולה הקטיפתי של מזל. משאמרתי לה כי הנני מתעתד לבקר בארץ, העירה בזו הלשון:

„סבורני, כי במדינת ישראל לא ירגיש את עצמו כזר בה. אצלנו מדברים אנגלית ומרבים לקרוא ספרים אמריקניים. כתבו לי, כי השוק עכשיו מלא ספרי-כיס אמריקניים“ — וכתוספת „חכמה“ העירה: „בכלל הננו מחבבים את הכיס האמריקני“.

בשפופרת הטלפון נצטלצל צחוקה הקטיפתי והיא המשיכה:

„בדרך כלל אפשר להגיד כי תל-אביב היא עיר מודרנית כמו... שיקאגו.“

עניתיה: „האומנם סוברת הגברת שבאמת כדאי לי לנסוע למדינת ישראל בכדי להאזין לדיבור אנגלי? אשר לאידיאל הכיס, דעתי היא שבישראל יש להעדיף את תרבות הנשמה על תרבות הכיס, ואחרון-אחרון, אשמח כי ייאמר — כי שיקאגו דומה לתל-אביב!“

שוב ניגרה לשפופרת חמדת צחוקה הלטפני שליוותה את תשובתה:
 „מיסטר, הרי זה לא בגדר האפשרות — ארצנו הרי היא כל כך קטנטונת.“
 „מיס' אמרתי — קטנטונת במובן הגיאוגרפי, אך לא בתחום המוסר והרוח!“

ג.

בין המכתבים שקיבלתי בסוף החודש אוקטובר שנת 1958 היה גם מכתבו של ידידי אשר בשנות עלומי עבדתי במחיצתו בתור סבל ועגלון-משא במל יפו ובחצות תל-אביב. והנה כזה בערך היה תוכן מכתבו של ידידי:

„במכתבי הקודם אליך התאוננתי על ה„לאנדסלייט“ שלך ממדינת קולומבוס הסוברים כי מדינת ישראל בבחינת נרות חנוכה שאין אנו יכולים להשתמש בהם, אלא לראותם בלבד. עכשיו אציין תופעה אחרת שאיננה בסדר, ולשם דוגמא — אצביע על מושבתנו. זה כחדשיים שמושבתנו כמרקחה. בחורונת אחת בשם מזל גיבעולי הנימצאת כעת ב„ארץ הזהב“ שלך, נישאה לאיזה מיליונר בעיר שיקאגו שלך, וכל הבנות במושבתנו — כל דבר וענין בארץ כמוהם כאפס לעומת האפסים המהווים מליון דולרים. אפילו תמר שלי בת השש-עשרה, מתהלכת על אדמת מולדתה והוזה באספמיה של מיליונרים. בל אפתח פה לשטן, אלא שחושש הנני כי יציאות מן הארץ ונישואין מעין אלה עוד תערענה את אשיות מדינתנו. מקודם נסעה איזו „ילדונת“ להשתלם בארצות הברית שלך (גם זו, מכה שאינה כתובה בתורה, מגיפת „כשרונות“ פרצה בקרב הנוער שלנו ובעיקבותיה —

קדחת ההשתלמות בזו"ל). טרם סיימה פרחחית זו את חוק לימודיה (בעצם רק לה הידיעה מה ולשם-מה היא למדה) והנה בבוקר לא עבות אחד היא מופיעה עם בעל אמריקני כשהיא מלווה עשר מזוודות ומלתחות הטעונות מזימרת „ארץ הזהב“ שלך. היש צורך להגיד, כי למראה הכבודה הזאת נתלבתה שלהבת-קינאה בליבות כל רעותיה? טרם נתבקעה „בועה“ זו ו„מוכת“-כשרון אחרת נסעה להשתלם לאמריקה שלך. התחילה שם באמירת „קידוש“ למדינת ישראל וסיימה בסידור קידושין עם בן-ברית על אדמת אמריקה, ואף גשתקעה בה. אחרי „פרי הילולים“ זה מצאו שתי ביכרות קלות לשרך דרכן באפריקה הדרומית על מנת „להיטמן“ שם במיכרות היהלומים, ועכשיו הגיעתנו שואת המיליונרית החדשה — מזל גבעולית. אפילו צפורה אשתי, שראשית פגישתי עמה היתה על ערימת חצץ בתלפיות בירושלים, אפילו היא שבמשך שנים לא פסק פיה „מלהתרוגן“: „דת עבודה, בנין הארץ, ממשלת פועלים“, עכשיו היא מתרוצצת ומלמלת „איזה מזל! איזה מזל!“ „מי יתן והיה כמזל מעין זה גם לתמר שלנו“

בתשובתי לידידי כתבתי לו בין השאר הערה אחת בנוגע לענין שהאריך בו

במכתבו הוא:

„אשר למזלה של מזל — הכל אמת ויציב, הכל-הכל יש לה, יש לה גבר יפה ומיליונר, הכל-הכל, מלבד דבר אחד — אור עינים בעיניו של בעלה, כי המיליונר שלה — סומא ללא זיק של ראייה.“

. * .

רצה המקרה כי את מכתבי לידידי אטיל לתיבת דואר אשר בקירבת המקום בו פגשתי את ה„בכיינית האלמונית“ — את מזל. השעה המאוחרת בערב, מזג האוויר הסתווי, שהיה רווי טחב וצנן, כל אלה העלו לנגד עיני הרוח שלי את דמותה של מזל. מעניין הוא, שהדבר הבולט והאפייני ביותר במזל זו היה — דמעות-עיניה...

באספקלריה זעירה

תשקוף הספרות העתית במדינת ישראל

כותב הטורים האלה, היודע במי מדובר, מוכן את התשובה, שאת תכנה כבר מסר לו. דויד: להד"ם! כעורך "מאזנים" קירב ועודד לכתובה עברית את אחד מסופרי יידיש החשובים באה"ב, עד שהלה עשה קבע את הש"ת תפורתו בירחונה של אגודת הסופרים העברים. הוא ניסה לפתוח את שערי "מאזנים" גם לפני אותו סופר-יידיש היושב בארץ, אולם ההוא, ברוב יהי"רותו, נעל אותם כמו ידיו.*

שואל דוד רובנר ("בטרם", כ"ז ניסן): כיצד לחוג את חג העצמאות? כיצד לשוות לו צביון מקורי, שיהלום את רוח ישראל סבא? אין הוא מביא פת-רונות באמתחתו, לא בנוגע לתוכן ולא בנוגע לצורה. תהליך החילון מונע מא-תנו אותה יציקה מסורתית שהצטיינו בה חגי ישראל. אולם בעבודת-יסוד אחת יש לו דעה ברורה: הוא שולל חגיגות שעיקרן הרחוב ומחייב את אלו שהבית מרכזן:

"הרחוב הוא מקומו הארעי של האיש הישראלי למטרות ידועות ומוגבלות. מקומו הקבוע הוא הבית, אך ורק הבית, על כל צורותיו: בית מגוריו הוא, בית מגורם של קרוביו וידידיו ובית הכ"נסת. ארבעת הכתלים האלה, לעתים קרובות צנועים ודחוקים וצפופים, יקרים לו ליהודי לאין ערוך מכל הדרת הרחוב על ארכו ורחבו ועל שפעת אוריו, תזמרתו ומנגינותיו. המסקנה המתבקשת מכל זה היא: חזרה הביתה. — — — אין, כמובן, כל סיבה להתנגד שיצאו הנערים וישחקו קצת ברחובות העיר להנאתם. — — — אבל צריך להיות ברור שזה אינו העיקר. זוהי רק תוספת לחג. עיקר חויית מקומה בתוך הבית, בתוך חוג המשפחה, הידידים והקרובים."*

מלאו חמישים שנה לשמשון מלצר, אמן הבלדה בשירתנו. בשיחה עם סופר "דבר השבוע" (כ"ח ניסן) הסביר את יקתו לנוף עיירתו ואנשיה:

ב"העובד הציוני" (חוב' ניסן) תוהה א. אהרון על "מקומו של ספר הספרים בחיינו". תהייתו נעוצה בהתגברות הזיקה לתנ"ך (החידון התנכ"י שהלהיב המונים; נהירת צעירי רים רבים לכינוסי המקרא בירושלים). לאחר שהוא בודק את הגישות השונות להבנת המקרא מסכם הכותב:

"חייבים אנו להודות, גם אם זה מנוגד לתפיסתנו, כי בלי היסודות הר"ליגיוניים שבתנ"ך, נשמת הכתובים נפגמה. — — — פירושו של התנ"ך — להיסטוריה, לגיאוגרפיה, למגמות חברתיות או שיטחו לאקטואליזציה — היא ברכה מדומה ובת-חלוף. על רקע התפוררותם של הערכים המוחלטים, שמילאו תקו-פת-מה את החלל בחיינו הלאומיים, נכון יהיה לעשות נסיונות רציניים להפיכתו של התנ"ך לספר של החוייה הלאומית, ולא של ההכרה בלבד."

ולא חש המחבר שהוא סותר את עצ-מו מניה וביה. אם "זה מנוגד לתפיס-תנו" — כהודאת עצמו — כיצד נקים אותם "יסודות רליגיוניים"? כלום דור שאבדה אמונתו חוזר וימצאנה על יסוד ההחלטה בלבד?

*

ב"קצרות" לו. דויד אנו קוראים ("דבר", כ' ניסן):

"כותב לי מי שכותב מחוץ-לארץ: 'עד שאתם מטפחים ברוחב לב כזה ספרות יידיש בישראל ועוזרים להתפש-טותה — ואנו כאן תמהים לדבר הזה — אינכם עושים, כנראה, דבר כדי לקרב ולעודד את אלה מבין סופרי יידיש הנזטים לכתוב עברית. על כל פנים נסיונו של אחד מהם, והוא מהחשובים, עלה בתווה: הוא מצא לפניו שערים נעולים."

אולי יכתוב מי במקומי תשובה לאיש."

להסברת הספר העברי המקורי ולהפ-
צתו. ספרים יישלחו כמתנות לידידים
וחברים, לקרובי משפחה, מבוגרים ויל-
דים כאחד. בפרוס החג כותב ברוך
קרוא («הבוקר», ל' ניסן):

«טוב שהכריזו על חג הספר העברי
וטוב שצירפו אותו ליום העצמאות. אין
לך עצמאות ראשונית כזו של הלשון
והספרות.

אבותינו הנהיגו חג שמחת תורה. לא
די בתלמוד ובקיום התורה. צריך
שתהיה גם שמחה בתורה. כידוע לא
די לקיים מצוות, אלא מצוות צריכות
כוונה. רחמנא לבא בעי. גם ספר לבא
בעי.

כל ספר במשמע. דור דור וספריו.
אבל אין דור פטור מליצור ספרותו
הוא, גם אם לפעמים נראה, שבספרות
הדור יש פחות רוח הקודש מאשר
בספרות דור אחר, ספרותנו היא».

בשבח החג ויוזמי מדבר גם דויד
אב־דן. אולם הוא-מסיים בהערות של
הסתייגות («ידיעות אחרונות», ל' ניסן):

«גם עמ-הספר אינו מבחין — — —
בין ספר טוב לספר גרוע. גם עמ-הספר
מעדיף בהחלט רבי-מכר ותרגום על
פני מקור. ובמידה וקונה הוא מקור —
קני-המידה שלו רחוקים מלהיות מוג-
דרים — — — וזה הקוץ שבאליה:
כי שבוע הספר בישראל לא צריך היה
בשום פנים להיות בראש ובראשונה
שבוע-מכירה אלא בראש ובראשונה
שבוע הסברה, כעוד שההסברה הספ-
רותית נעדרת כמעט ממנו».

לכבוד חג העצמאות הופיעה חוברת
מוגדלת של «מאזניים» (ניסן-אייר).
במרכזה עומדת הפואמה הגדולה «משא
גוג» מאת משורר עברי החי באחת
מארצות מזרח-אירופה. רישומה —
מבחינת תכנה המזועזע וביטוייה הפיזי
העז — היה חזק כל כך עד ששופטי
פרס ישראל לספרות יפה החליטו לה-
עניק «פרס אהבה ויקר» למשורר
האלמוני.

את הפואמה אין לצטט. צריך לקרוא
אותה, לחזור ולקרוא. אביא כאן רק
שורות אחדות מאקדמתו הקצרה של
המלבה^ד:

«במשא גוג' מתאר המשורר את
הטראגדיה הגופנית והנפשית של יהודי
המתענה בכלא ומשתדל לשמור על

«כתבתי על טלוסטי העיירה שלי,
שהיא בעצם לא שם פרטי אלא סמל
להרבה עיירות בישראל. טלוסטי חדלה
זה מכבר להתקיים, מבחינתי אני, קיום
היסטורי. ואין היא מתקיימת אלא במי-
דה שנתעוררה לחיים חדשים בספרי —
כך אומרים לי בני עירי ובני עיירות
אחרות. אחד מחכמי ישראל אמר פעם:
לעולם לא ניצחוני אלא בעל מלאכה
אחת. אינך יכול להגיע להישגים גדו-
לים כשאתה מפזר את כוחותיך על פני
שטחים רבים. אני הקדשתי את מעט
כוחי לעיירה שלי — ואיני מצטער
על כך».

*

בתל-אביב נערך כינוס פדגוגי ארצי
של הסתדרות המורים. הדים רבים
עוררה ביחוד הרצאתו של א. שטיינמן
על «המורשה בחינוך». לדעתו לא
הבנים אשמים בנזיחת מורשתנו, כי
אם הוריהם שהתפרקו מערכים והמעישו
דמותם של נחלת-אבות. בין השאר
אמר (לפי הדו"ח ב«הד החינוך», כ"ט
ניסן).

«אמנם בזמן האחרון רבה השמחה
סביב התנ"ך, אבל «ריקוד» זה הוא
אך בהשפעת הגוים, שטרם הספיקו
להתעמק בתלמוד ולהוציא גם לו תעו-
דת-הכשר. המורשת שלנו היא רחבה
מני ים, ובמובן זה אין הבדל במושגים של
גלות' ו«לא-גלות». התורה ניתנה
בגלות סיני (לפני כיבוש הארץ). תל-
מוד בבלי התאזרח בחיינו יותר מתל-
מוד ירושלמי; שירת תור-הזהב שלנו
הגיעה לשיא פריחתה בספרד; הרמב"ם
היה נע ונד בגלות משולשת; החסידות
וספרות המוסר נוצרו (בעיקרון) אף
הן בגלות. כל יצירות עמנו, כגדולות
וכקטנות — במשך אלפיים שנה —
יקרות לנו במידה שווה».

לדעת המרצה יש להושיב ועדת מומ-
חים לכל מקצועות היהדות, שעליה
יוטל לעמול בריכוזה ועיבודה של
«תכנית-לימודים מושלמת, שלא יהא
בה משום חיקוי לתרבות הגוים, שסם
המות היא לנו, אלא שתתבסס כולה
על השיבה למקורות חיינו, לאסתטיקה
ולמוסר שלנו».

*

ועדת העשור, שיוזמה במשך השנה
מיבצעים שונים, הגתה לאחרונה רעיון
נכבד: חג הספר העברי, שיוסמך לחג
העצמאות. המגמה: לעשות בימים אלה

במלחמה ובגבם הים. / ולידם האוֹ-
רחים האלמונים והלא־מנויים, / שאיש
אינו יודע את שמם. / ובא הפחד,
ובאו ההתקפות הכבדות, ולא ברחו האֹ-
נשים, כי לא היה לאן, / אבל עמדו
באור ועמדו בחשיכה. / ואחר־כך קמו
ותקפו, ורק האבידות / גותרו מאחרי־
הם לאורך קו־ההתקדמות והתנועה, /
והיד הסופרת צנחה.

*

מה קוראים הילדים? הם נמשכים
בעיקר אל הקלוקל והמרתק. כיצד
לכוון משיכתם לאפיקים רצויים? הפ־
תרון גינת בכותרת מאמרו של ש.
בן־שמן: "מתן ספרות דתית לילדינו
— מצוות השעה" ("הצופה", ז' אייר).

ובגוף מאמרו הוא כותב:
"חלק גדול מן הספרות היפה הוא
ספרות אנטי־דתית. ברם גם הספרות
שאינה מטפלת בשאלות דת, שנראית
כאילו ניטראלית עומדת על בסיס לא־
דתי. — — — עלינו איפוא למצוא
את האמצעים היעילים להילחם באויב
המסוכן שכבר התבסס ברחבי השטח
והוא מאיים לכבוש, ח"ו, את שארית
העמדות שעדיין נשארו בידינו. עלינו
להצטייד במבחר האמצעים של הכובש
עצמו. כיום אין תועלת בנוזיפת איסור
בנוסף ישן: שקץ! זה אסור! כיום
יש לערער את יסודותיהן של דעות
הכפירה ולהסביר במישרין ובעקיפין
את הדעות הכשרות והרצויות."

*

מ. אחי־שמוחה מותח ביקורת חריפה
על סופרינו הצעירים, המתארים את
הנוער הישראלי בצבעים שחורים מש־
חור. בביקרתו הוא מציין את ההבדל
שבין ישראל לעמים ("חירות", ז'
אייר):

"אצל כל אומה מאומות העולם, בעת
התעוררות ותחיה באים הסופרים ומפ־
עילים את דופק החיים החדשים שלה
והם דווקא פרחי הנוער שלה, והם
המחזיקים בידם את אבוקות חוונה,
ואולם בהרבה מיצירות סופרינו הצעיר־
רים האלה מצטייר רוב הנוער שלנו
כדמות האכזבה והיאוש עצמה, וממורמר
הוא". ושואל המחבר: "האומנם מסמלים
ומייצגים הם את הנוער העברי, האומ־
נם שוקעים הללו בתהום של חיים מגוֹר־
נים כאלה, כפי שהם מוצגים פה?"

צלם האדם בתנאים האימים ביותר. —
— ספק אם דמיונו או מסוגל לת־
פוס בקריאה ראשונה את עומק סבלו
של האסיר היהודי, אשר הבודד הג־
מור, הידיעה שהוא מופקר, ללא הגנה
כלשהי, שאין רחמים במקום נורא זה,
הרעב המציק ללא הרף, מבטו הארסי
של הסוהר, וההכרה שהכל תלוי ברצון
העריץ האחד או העריצים הרבים —
עלולים למוטט את החזק ביותר, משא
גוגי מטלטל את הקורא ומעבירו דרך
מדורי הבלהות, שבהם נאבקים וכלים
אחינו. עם זאת הוא מחדיר בלבנו את
האמונה, שגם באותו עולם מזווע עוד לא
אבדה תקוות אסיריו לחזור ולהיות
בני חורין."

*

בשנת תש"ט התחיל חיסולה של גלות
תימן והעלאת יהודיה "על כנפי נשרים".
בשולי העשור מספר ישראל ישעיהו
על שבט מופלא זה, סבלותיו בנכר
וכיסופיו הלוהטים לגאולה, והוא מסכם
("הפועל הצעיר", ג' אייר):

"מאז עברו עשר שנים. התרחקנו
מן ההתרגשות של שעת ההתרחשות.
ראיתנו כאילו נצטללה יותר, אעפ"י
כן הדברים נראים עכשיו לא פחות פל־
איים ולא פחות מרטיטי־לבבות מש־
נראו בשעת התרחשותם. אדרבה, עכ־
שיו ברור לנו כשמש, שאלמלא אותה
יצאת המונים מהירה, ואותן ישועות
מופלאות, ספק אם היינו זוכים לראות
היום את כל שבט יהודי תימן בישראל.
אילו התמהמהו קצת — לא היו יוצאים.
הא ראה: כמה מאות יהודים שנשארו
פזורים שם (נאמדים ב־1500 נפש) —
אינם יכולים לצאת, על אף כל המא־
מצים שהושקעו כדי לחלצם ולהוציאם."

*

במלאות י"א שנים לעצמאות ישראל
העלו עתונינו את פרשיות הימים הג־
דולים הם. ב"מרחב" (ד' אייר) פיר־
סם חיים גורי "שירי־מלחמה ממחברת
שכוחה". אביא כאן את הראשון —
"סונטה על בני 48":

"בני שנת ארבעים ושמונה, נערות
ונערים, / בחאקי ובכובעי־גרב וברי־
מונים וברובים ובכדורים. / בני שנת
ארבעים ושמונה, נערים ונערות, /
בדרך, וביום ובלילה, בחפירות וברי־
צות המהירות. / בני שנת ארבעים
ושמונה, החיילים העניים, / עמדו

„אי-שם משחקים בגולף. אי-שם יוצ-
אים לציד לשם בילוי הזמן, או עור-
כים נשפי שמפניה. כאן, בבית ירו-
שלמי זה — לומדים. עם ספר הספרים
ביד — מתווכחים, מעירים הערות
ולומדים. באוירה פאטריארכלית כמעט,
מעל לזמן, מעל לדאגות הימים וטר-
דוניהם מפליגים אל העבר הרחוק, אל
ימי בראשית בחיי האומה — ויוצרים
גשר רוחני עם ההווה. תגידו מה שתגידו
— יש בזה יופי, שמינית של גאוה
לאומית מתגנבת ללב: אכן, עם סגולה“.

ב. י. מ. — י

והוא משיב: „לא! לבנו מסרב לקבל
את ההנחה הזאת ומתנחם בכך, שכל
אלה המתימרים לדבר בשם הנוער
שלנו ולסלף את דמותו ביצירותיהם,
מתארים ומייצגים רק את עצמם, את
עצמם בלבד“.

„מעריב“ (ז' אייר) מספר ד. ל. על
החוג לתנ"ך המתכנס בקביעות בביתו
של ראש ממשלתנו. לאחר תיאור חי
של החוג, שחבריו עסקו אותו ערב
בספר יהושע, מסיים הכותב:

מושפחת מונבו בירושלים

ולפני ששים שנה נפטרה בירושלים
נוסח מצבתה מובא בח"לקת מחוקק"
(העתק ציוני הקברים שעל הר הזיתים
לר' אשר ליב בריסק, חוברת ז', שורה
י"ז, קבר י': „האשה הצנועה מ' אסתר
גוטיל ב"ר גרשון מונבו ממינסק. נלב"ע
י"ז שבט תרנ"ט“.

א. ר. מ.

בהזכירי במאמרי „תקופת אמריקה
בחי דוד בן-גוריון“, ב"בצרון" כרך
ל"ח, חוברת ה' (ניסן, אייר, תשי"ח),
את נשואי בן-גוריון עם פנינה מונבו,
ציינתי בהערה שאחד מבני-משפחתה
נזכר בפרוטוקולים של „חברת מפיצי-
השכלה" כאחד ממשכילי מינסק. כדאי
גם לציין שאחת מבנות משפחה זו עלתה
עוד בסוף המאה הי"ט לארץ-ישראל

ספרים שנתקבלו במערכת

שחוק לשחוק" מאת דב סדן, כתובת „מט-
מונים". רמת-גן, 226 ע'.

טברסקי, ק', יוחנן, הסער וההגה
מחיי שבת-יציבי וברוך שפינוזה, הוצאת
דביר, תשי"ב, 271 ע'.

כ"ץ, בן-ציון, רבנות, הסו-
דות, השכלה, קווים לתולדו-
תיה של תרבות ישראל מימי התיבות
ה„שולחן ערוך" עד ראשית תקופת התחיה
(מסוף המאה ה"ז עד ראשית המאה ה"ח
י"ט). כרך שני, הוצאת אגודת הסופרים
העברית ליד דביר, תשי"ט, 264 ע'.

מיכלי, ב. י., ליד האבנים.
דמויות ובעיות בספרותנו, הוצאת אגודת
הסופרים העברים ליד דביר, תל אביב,
תשי"ט, 426 ע'.

בין הבעיות: על תעודת הביקורת בי-
מינו, ספרותנו בזמן הזה, בסבך ה„ר-
ביוזיה“, תרבות מחקרמת להלכה ולמעשה
ועוד.

אורן, י. מסות בנימין ה' ה'
מושי. הוצאת ספרים מ. ניומן בע"מ,
תל-אביב, 251 ע'.

גרינץ, י. ש., מבחר הספרות
המצרית העתיקה. ספורי
עם ושירים, תרגום מצרית והוסף מבו-
אות והערות... הוצאת דביר, תל אביב,
תשי"ח, 147 ע'. מכוא: על הספור המצרי.
סיפורים מימי הממלכה התיכונה, סיפורים
מימי הממלכה החדשה, שירי תהילה לאלים
מימי הממלכה החדשה.

ברוידס, אברהם, בקום ישראל.
שירים, הוצאת „עמותי" תל-אביב, ניסן,
תשי"ח, 61 ע'.

דוידזון, אברים, שחוק לוי-
ראל, ילקוט לפולקלור, הומור, הווי
ובדיחה על מדינת ישראל בחוון ובמצו-
אות למן תקופת המשיחיות ועד העשור
למדינה בצירוף רישומי-לואי: „בין

ידיעות

של קובנר בעד ספרים בעברית, אידיש ואנגלית: י. ביאליסטוצקי, מ. ש. בן-מאיר ז"ל (בעד קובץ שיריו "צל וצליל", בהוצאת "עוגן" ומ. ניומאן) וגרייס גול-דין. בפרס דארוף (בסכום של 250 דולר) זכה ליאון יוריס בעד ספרו הנפוץ ביותר "אקוודוס". לוי אלכסנדר זכה בפרס אייזיק סיגל. הרב שרגא (פיליפ) גודמאן הוא נשיא המועצה. בין חברי השופטים נימנו: אפרים אוירבאך, ד"ר מיכאל ארפא, ד"ר מורטימר י. כהן, יודל מארק, ד"ר יעקב קאבאקוב, ליאו וו. שווארץ, ד"ר שטיינבאך ופרופ' שלום שפיגל.

פרסי ישראל של יום העצמאות תשי"ב

ענין רב עורר פרסי-ישראל שהוענק למשורר עברי אלמוני ברוסיה בשם "משא גוג". הפואימה, מאת משורר החותם בשם גולה נתפרסמה בירחון "מאזנים" (ראה "באסקלריה זעירה", בחוברת הזאת) ומביעה הלך-רוחו של אדם עברי, ענוויו ותקוותו מעבר למסך לברזל.

פרס שני הוענק למספר י. יוהר בעד סיפורו הגדול "ימי צקלג". יתר הפרסיים הם: להרב ש"י זווין — על תרומתו לספרות התורנית; לפרופ' ל. א. מאיר (ז"ל) — על מחקריו בתרבות האיסלאם; לד"ר אפרנץ קציר-קצ'לסקי ולד"ר מיכאל סלע — על מחקריהם במדעי הטבע; לפרופ' הלל אופנהיימר — על ספרו "גיזול עצי הדר". כמו כן ניתנו פרסים לצייר י. זאריצקי ולשחקן הבימה יהושע ברטונוב.

מסיבה לכבוד גבריאל טלפיר
קלוב פא"ן עברי ערך במוצאי שבת, 30 במאי מסיבת "צאתך לשלום" לגבריאל טלפיר, עורך הקובץ הספרותי-האמנותי "גזית" המופיע זה כבר למעלה מכ"ח שנה. מר טלפיר, שעומד לחזור לארץ אחרי ביקור קצר באמריקה הרצה על הנושא: "פני תרבותנו במדינת ישראל" והצביע על ההישגים החדישים בים בשדה הספרות, התיאטרון והציור באחת עשרה שנות עצמאות ישראל.

הג חנוכת בית האקדמיה ללשון העברית על שמם של שמחה זאב ומלכה זאלצמן

בי"ט באייר, תשי"ט נערך בירושלים טקס חנוכת הבית שישא שמם של שמחה זאב ומלכה זאלצמן ושימש בית לאקדמיה ללשון העברית. התכנית הכילה נאום הפתיחה של פרופ' נ"ה טור-סיני, נשיא האקדמיה; דברי שר החינוך והתרבות, מר זלמן ארן; ברכות מפי ראשי מוסדות; דברי מר זאלצמן; מסירת מפתח לידי מר זאלצמן; הסרת הלוט.

להקמת הבין תרמו: מר ש"ז זאלצמן, מאן, האוצר, האוניברסיטה העברית וקרן התרבות אמריקה-ישראל.

מר זאלצמן הוא כידוע מראשי העסקנים העברים באמריקה. הוא רכש לעצמו השכלה רחבה בתורת יש-ראל, הספרות העברית והתרבות הכללית. הוא שימש כיו"ר הוועד להוצאת כתבי רב צעיר ז"ל ואף השתתף בדבריו ב"בצרון" וב"הדאר".

פרסי למד לשנת 1958

הסופרים האלה קיבלו השנה את פרסי קרן לואיס למד בעד ספריהם בעברית ובאידיש: בנימין רסלר, בעד סיפורו "גחלת צבי", חיים בראנדווין (מקנדה) בעד קובץ סיפוריו "בחצרות ירושלים". הפרס לשירה קיבל מאיר שטיקר בעד ספר שיריו "ידישע לאנדשאפט". הפ"רס לפרוזה חולק לשנים—ליצחק מצקר בעד קובץ סיפורים — "גאט'ס באשע" פענישן"; ולאברהם זאק בעד ספרו "אויף שליאכן פון הפקר". זאת היא השנה ה-19 לחלוקת הפרסיים. בין חברי השופטים נימנו: יצחק באשוויס, איציק מאנגר ופרופ' צבי שארפשטיין.

פרסי מועצת הספר היהודי באמריקה

האסיפה השנתית של מועצת הספר היהודי באמריקה נתקימה בסוף חודש מאי והוקדשה ליובל המאה של שלום עליכם ולהענקת פרסים ליצירות שהועניו במשך השנה. זכו בפרסים מיסודו

ברכת ה"פארבאנד" לכבוד יובל הי"א של מדינת ישראל

ההנהלה הראשית של אפע"ל (איגוד פועלים לאומיים) שולחת את ברכתה,
ברכת חברים לתושבי מדינת ישראל ולממשלה

לכבוד יובל של המדינה

ה"פארבאנד" גאה על כך, שההסתדרות וחבריה סייעו בכל העתים
בנאמנות במפעלים שהביאו ליסודה של מדינת ישראל ותרמו לביצורה
בכל המקצועות.

לכבוד חג העצמאות הי"א של מדינת ישראל אנו שולחים ברכת חברים
להסתדרות העובדים בעלת הזכויות ההיסטוריות המרובות בעד כל מה
שנוצר בישראל.

ה"פארבאנד" מזדהה עם ממשלת ישראל, מפא"י בראש. לכבוד יובל הי"א
יגדילו חברי ה"פארבאנד" את מעשיהם שיסייעו לביצורה של המדינה
כדי שתוכל למלא את משימותיה ההיסטוריות.

איגוד הפועלים הלאומיים

5. סינאר, מזכיר

מאיר בראון, נשיא

התנועה המאוחדת של הציונות הדתית

באמריקה

מזרחי-הפועל המזרחי

שולחת את מיטב ברכותיה

לקרבניטי מדינת ישראל

ולכ' הרבנים הראשיים לישראל

ליום העצמאות הי"א

של יסוד המדינה בחסדי השם

חזקו ואמצו לתורה, לעם ולארץ

השכונה הציונית

של מזרים נחמיאס

דזשאמייקא, נ. י.

שולחת

שפע ברכות ואחולים

ל מדינת ישראל

לחג העצמאות הי"א

ההסתדרות הציונית

של דיטרויט, מישיגן

מצרפת את ברכותיה

ל מדינת ישראל

ליובל הי"א

לימי בנין והתפתחות, שלום ואושר!

השופט א. ג. קאופמן, נשיא.

השכונה הציונית

דבנסנהוירסט

מספר 19

מצטרפת לברכת כלל ישראל

ל ח ג ה ע צ מ א ו ת ה י " א

של

'מדינת ישראל

מי יתן ותלך מחיל אל חיל ותהיה מעוז

לעמנו כל הימים!

יצחק מירוויס, נשיא.

השכונה הציונית

מאטאפאן-דורצ'סטר-דוקסברי

מאסס.

מברכת את מדינת ישראל

ביום חג העצמאות ה"א

בשגשוג ופריחה

השכונה הציונית

מס' 15

ברוקלין, נ. י.

מברכת את

מדינת ישראל

בשנות אושר

הרב שלמה גולדמן, נשיא

מ. אוברמן, סגן-נשיא

מרים רוזנבלום, מזכירה

מ. פילדר, מזכיר.

הנני משתף באבלו הכבד של ידידי היקר

והסופר החשוב

שלמה דמשק

במות עליו אחיו החכם ורב הפעלים

הרב יהודה ליב דמשק ז"ל

בעבודתו למען ספרות ישראל ינחם

יעקב יוזליץ

הנני שולח את ברכותי

ברכות שלום ובטחון,

בנין ויצירה

למדינת ישראל

לראשית מנהיגיה, בונה ומנהיגיה

לחג העצמאות הי"א

בגמר העשור הראשון למדינת ישראל הננו מלאים רגשי גאון והודיה
על השיגיה הגדולים והמפוארים מאז הכרזת העצמאות בשדה הבנין
והיצירה, קיבוץ הגלויות ומיזוגן והאדרת כבודה במשפחת העמים.

אנו תפילה ותקוה שיעצם כוחה ויגבר חילה בעשור השני לקיומה,
תשגשג ותפרח עד שתהיה למבצר עוז בחומר וברוח לכל בני עמנו
ויקוימו בה במילואם יעודי חזינו.

ישראל שטיבל

סינאטור במדינת פנסילוניה

הגליל הציוני דברוקלין

של ההסתדרות הציונית באמריקה

מברך את

מדינת ישראל

לחג עצמאותה הי"א

בכיבושים נוספים בשדה העליה, ההתישבות ופיתוח הארץ.

מי יתן ויכוון השלום לעד!

צבי כרמלי, נשיא

דוד ליב עסקין, מנהל

הגליל הציוני דמנהטן

של ההסתדרות הציונית באמריקה

שולח את אחוליו וברכותיו, ברכת אחים לשאיפה ולמטרה.

למדינת ישראל

ליום ב"ה ה-י"א

מי יתן ותגשים בעשור הבא את חזון הגאולה השלמה ותגביר חילים

בקיבוץ פזורי ישראל ותשגשג בחומר וברוח מתוך שלום וביטחה.

משה טורמשינר, נשיא

5. לפתן, מנהל

ברכת שלום, בנין וקיומו גלויות למדינת ישראל — להג העצמאות הי"א

SALUTE TO ISRAEL ON ENTERING ITS SECOND DECADE!

Jewish Center of W. Orange
300 Pleasant Valley Way
West Orange, N. J.
Rabbi Harold Mazeson
David Hersch, Pres.

Cong. Beth Shalom
Vauxhall Rd. at Plane St.
Union, N. J.
Rabbi Elvin I. Kose
Abraham H. Sles, Pres.

Free Synagogue of Flushing
136-23 Sanford Ave.
Flushing, L. I.
Rabbi Max Meyer
Rabbi Chas. Agin
Louis Glick, Pres.

Cong. Rodeph Sholom
7 West 73rd St.
New York 24, N. Y.

Cong. B'nai Jeshurun
270 West 89th St., N.Y.C.
Rabbi Israel Goldstein
Associate Rabbi
Wm. Berkowitz
Charles H. Silver, Pres.
S. Blumberg, Ch'm of Board

מרכז יהודי של ריוורדייל
Riverdale Jewish Center
3700 Independence Ave.
Riverdale, N. Y.
Rabbi Jacob M. Sable
Hon. Morris E. Spector
Pres.

Temple Beth Shalom
Green Street
Haddon Heights, N. J.
Rabbi Albert L. Lewis

Temple Beth El
Lindiel Blvd. & Walnut St.
Long Beach, L. I.
Rabbi Ephraim S. Kolatch
Emanuel Storm, Pres.

Temple Isaiah
75-24 Grand Central Pkway
Forrest Hills 75, N. Y.
Rabbi Jacob Polish
Solomon S. Scharfer, Pres.

JAMAICA JEWISH CENT.
150 — 94 87th Rd.
Jamaica 32, L. I.
Rabbi S. Gershon Levi
Jack Jos. Abramson, Pres.

בית הכנסת ושינגטון הייטס
520 רחוב 161 מערבה
י. נ. וויינברג, רב
סאול גייאר, נשיא

היכל סיני
של ברגן קאונטי
1 רחוב אנגל טינאלפי, נ. י.
רבי אירווינג מ. בלאנק
ארתור וויקר, נשיא

היכל טרימונט
בית הכנסת שערי רחמים
הרב ד"ר משה יהושע בלום
בית הכנסת של שדרת פארק
50 רחוב 87 מזרח ניו-יורק
רבי אפרים יהודה נייזיץ
יוסף האוארד כ"ן
יושב ראש הוועד

המרכז היהודי של תורת אמת פלוסינג, א. רבי חיים יואל לאקס

EAST MEADOW JEWISH CENTER
1440 Prospect Ave.
East Meadow, L. I.
Rabbi Israel Noble
Mannie Zemsch, Pres.

TEMPLE BETH-EL
1390 Winton Rd. So.
Rochester 10, N. Y.

ברכתי ותודתי

לחברי וידידי שהואילו לברכני לגיל הולדתי, בדפוס, בכתב ובפה, ובהם חברי מנוער שבישראל, ו"חבורת נשי זיגופקע", "חברותי מנוער", שבניו יורק, לפוקרי הספר, בעקבי הדור, בעתוני ישראל ואמריקה, בעברית, אידית ואנגלית, אם להסד או לשבט, בין שדבריהם כבר נתפרסמו בדפוס ("ב במספר) ובין שדבריהם הם עדיין במכש הדפוס.

לחברים העוורים בהפצת הספר הנ"ל בישראל ואמריקה, אחד המרבה ואחד הממעט, ובהם הישיש מושה פולק מירווים בבלטימור, והחבורה הקטנה באטלנטיק סיטי; ובמיוחד להסתדרות העברית בפילדלפיה שמגדילה עשות. רבים השמות ואין לפורטם.

וברפה מיוחדת למר א. ר. מלאכי על דבריו הנערצים והמעריצים ב"הדואר", על מהבר הספר הנ"ל; דבריו שהכתבו (הא קמוצה) על פי הדבור, בעין עצומה למחצה ובלב פתוח לרווחה...

ותחזינה עינינו בחזותו חזות הכל. אמן.

פילדלפיה. אייר תשי"ט. יעקב צוזמר.

הגליל הציוני של ברונקס

מאחל את

מדינת ישראל

לחג העצמאות הי"א

ימי שלום, עליה, בצרון ובטחון

אפרים כ"ץ, יו"ר ועד ההנהלה

יצחק אברמן, נשיא

מ. כהן, מנהל

המועדון הציוני

של מנהטן -

(שכונה מס' 4)

מברך את

מדינת ישראל

לחג עצמאותה הי"א

בשנת בטחון ובצרון

יוליוס רוטבאך, נשיא

סטאנלי הורוואט, יו"ר ועד הפועל

לילה גולה, מזכיר

השכונה הציונית

של מילוואקי

שולחת את מיטב אחוליה

למדינת ישראל

לרגל יובל האחד-עשר

יבוא העשור הבא בכנפיו

גאולה שלימה לארץ ולעם!

ג. רוזנברג, נשיא

דוד קסלמאן, מזכיר

אלברט א. אנגל, מזכיר

השכונה הציונית

של

פוריסט הילס

שולחת

שפע ברכות ואחולים

ל מ ד י נ ת י ש ר א ל

ל ח ג ה ע צ מ א ו ת ה י " א

פ. שווארצמאן, נשיא.

בלב רגשי הודיה, יקר וגיל אננו שולחים
את אחולנו וברכותינו, ברכת אסירי חוץ
הגשמת שאיפת הדורות

ל מ ד י נ ת י ש ר א ל

ליובלה האחד - עשר.

מי יתן ותוסיף לשגשג ולהקים בנין עד
ומשכן שלום ואושר לכל פיזורי עמנו!

זאב אנרונוב

א. ס. ללצ'וק

יהושע צ. שתדלן.

השכונה הציונית

מספר 14

של

איסטון פארקווי

מברכת את

ל מ ד י נ ת י ש ר א ל

ליובל האחד - עשר

בשנת עליה, שפע ושלום

רבי י. ה. לווינסאל, השופט מ. ברנארד
צבי כרמלי, יוסף שוינברג

נשיאי כבוד

מ. קאנטור, נשיא; ליאו קויפמאן, גזבה
מ. כהן, מזכיר

השכונה הציונית

סטיפן וויז

מס' 55

ברוקלין, נ. י.

מצרפת את איחוליה הלכביים

ל מ ד י נ ת י ש ר א ל

ל ח ג ה ע צ מ א ו ת ה י " א

מי יתן ותזכה להגשים את חלומותיה
ותקוותיה.

אברהם גולדינג, נשיא

הסניף הציוני מס' 22

של

סטטן-איילאנד

מצרפת את ברכותיה החמות

לברכות כל הציונים

והעברים

למדינת ישראל

ביום-תגה הגרול, יום העצמאות

מצקם ליוואי

נשיא

הגליל הציוני

של לונג-איילאנד

ניו-יורק

שולח את ברכותיו הנאמנות

למדינת ישראל

ביום עצמאותה

לחיי יצירה ושלום

שמואל רוז, נשיא

אליעזר פינגל, מנהל

השכונה הציונית

של

וורמשסטר

מצסס.

מאתלת למדינת-ישראל שנות

מנוחה ושלוה, התפתחות

והרווחה.

השופט יוסף גולדברג, נשיא

השכונה הציונית

של

מנהטן ביטש

ברוקלין, נ. י.

מברכת את

מדינת ישראל

לחג העצמאות ה"א

בשנת שלום ובטחון, וביצור כלכלי,

תרבותי ומדיני.

יצחק פינגל, נשיא

שמחה גולדמן, גובר.

ברכת שלום, בנין וקיבוץ גלויות למדינת ישראל — לחג העצמאות הי"א

SALUTE TO ISRAEL ON ENTERING ITS SECOND DECADE!

היכל טרימונט
בית הכנסת שערי רחמים
הרב ד"ר משה יהושע בלום

Cong. B'nai Israel
3307 Ocean Ave. B'klyn
Rabbi M. S. Ostrinsky
Harold Brenner, Pres.

TEMPLE BETH EL
GREAT NECK, L. I.
Rabbi Jacob Ph. Rudin

TEMPLE EMANUEL
150 Hicks Lane
Great Neck, L. I.
Rabbi Walter H. Plaut
George I. Kern, Pres.

Conservative Synagogue
of Riverdale
250th St. & Henry Hudson
P'kway, Riverdale, N. Y.
Rabbi David Wolf Silverman
Oscar Done, Pres.

East End Temple
398 Second Ave., NYC
Rabbi Morris Rose
Alan Murray, Meyers, Pres.

TEMPLE ISRAEL
Great Neck, L. I.
Rabbi Mordecai Waxman
Jacob Stein, Pres.
George H. Schwartz, Pres.

Bay Ridge

Jewish Center
Rbbi Philip Blachorsky
Brooklyn, N. Y.

Rabbi Dr. Max Koppel
Cong. Emes Wozedek
560 West 166th St.
New York City

TEMPLE SINAI
Arlington Temple
Arlington Ave. &
Bradford St., B'klyn, N.Y.
Rabbi Fred Meyerson
Pres. Simon J. Leibowitz

Temple B'nai Israel
Elmont Road & Baylis Ave.
Elmont, L. I.
Rabbi A. Ruderman
Herbert Cohen, Pres.

Jewish Center
of Atlantic Beach
Park St., & Oneida Ave.
Atlantic Beach, L. I.
Sol Roth, Rabbi
Harry J. Srulowitz, Pres.

TEMPLE
of The Covenant
612 W. 180th St., N. Y. C.
Meyer Machlis Rabbi
Max Magnofsky, Pres.

Cong. Beth Torah
Orange, N. Y.

Whitestone
Hebrew Center
12-45 Cliftonville St.
Whitestone, L. I.
Rabbi Robert S. Port
Eli Wishnick, Pres.

Congregation Habonim
44 West 66th St. N. Y.

ARATH YESHURUN
SYNAGOGUE
Rabbi S. Rabinowitz
Minneapolis, Minn.

Society for the
Advancement of
Judaism
15 West 86th St. N.Y.C.
Rabbi Jack J. Cohen
Myron Eisenstein
Chairman of the Board

Temple Israel Center
280 Old Mamaroneck Road
White Plains, N. Y.
Max Gelb, Rabbi
Monty Daniels, Pres.

United Sephardim
of Brooklyn
699 Williams Ave.
Brooklyn 7, N. Y.
Rabbi Arnold B. Marans
Jack Wohl, Pres.

Temple Israel
Reform Cong. of S. I.
Rabbi Marcus Kramer

East End Synagogue
of Long Beach, L. I.
Rabbi Amos Miller

Pelham Parkway
Jewish Center
Bronx, N. Y.

Little Neck
Jewish Center
49-10 Little Neck Parkway
Rabbi Asher Block
Stanley Garfinkel, Pres.

Bnai Jeshurun Cong.
High St. and Waverly Ave.
Newark, N. J.
Rabbi Ely E. Pitshik

Rabbi & Mrs.
A. M. Feinerman
Bayonne, N. J.

Temple Emanuel
111 Washington Ave.
Westwood, N. J.
Rabbi Irving Frankel
Dr. B. L. Steinberg, Pres.

Rabbi
David L. Julius

Riverdale Temple
W. 246 St. & Independence
Riverdale, N. Y.
Rabbi Charles E. Shulman
William Heimowitz, Pres.

Cong. B'nai Israel
160-2 Millburn Ave.
Millburn, N. J.
Rabbi Dr. Max Gruenewald
Emanuel Lowinger, Pres.

Temple
Shomrei Emonoh
67 Park St.
Montclair, N. J.
Dr. J. Schnitzer, Rabbi
Wm. Hilowitz, Pres.

Cong. Beth El
of Oranges & Maplewood
222 Irvington Ave.
Irvington, N. J.
South Orange, N. J.

Rabbi
Dr. Theodore Freedman
Abe W. Wasserman, Pres.
RABBI R. R. LEVINE
SPRINGFIELD, N. J.

ברכת שלום. בנין וקיבוץ גלויות למדינת ישראל — להג העצמאות הי"א

SALUTE TO ISRAEL UPON ENTERING ITS SECOND DECADE!

**RABBI & MRS.
MAX SCHENK**
CONG. SHAARI ZEDEK
OF BROOKLYN
1260 E. 26th Street
Brooklyn, N. Y.

FARMINGDALE
Jewish Center
Cobb Place & Prospect St.
Farmingdale, L. I.
Rabbi Robert Frost
Marvin Rodin, Pres.

Best Wishes to
The State of Israel
on entering 2nd decade
Dr. and Mrs.
Max Routtenberg
Rockville Centre, L. I.

**East Midwood Jewish
Center**
1625 Ocean Ave. B'klyn
Harry Halpern, Rabbi
Herman Levin, Pres.

**Temple Beth-El
of Manhattan Beach**
111 West End Ave.
Brooklyn 35, N. Y.
Rabbi Morris B. Margolis
Bernard Christenfeld, Pres.

Cong. Beth Sholom
300 Broadway
Lawrence, L. I.
Rabbi Dr. G. Klaperman
Norman Gordon, Pres.

**Cong. Kesser Torah
of Flatbush**
2310 Cortelyou Rd.
Brooklyn 26, N. Y.
Rabbi Israel Ben-David

**Van Cortland Jewish
Center**
3997 Gouverneur Ave., Bx
RABBI JACOB SODDEN
Ch. I. Goldman, Pres.

**Jewish Center
of Hyde Park**
Rabbi J. M. Frankel
779 E. 49th St., B'klyn

**Temple Gates of Prayer
Shaare Tefila**
143-51 Roosevelt Ave.
Flushing 54, L. I.

**Free Synagogue
of Westchester**
600 N. Columbus Ave.
Rabbi Leon Jick
S. Bernard Weill, Pres.

**East Flatbush Jewish
Community Center**
661 Linden Blvd.
Brooklyn 3, N. Y.
Rabbi J. Leibowitz

Temple Beth Israel
138 Bayview Ave.
Port Washington, L. I.
Rabbi Erwin Ruch
Mortimer B. Pitegoff, Pres.

**Jewish Center
of Kew Garden**
71-25 Main St.
Kew Garden 67, L. I.
Rabbi I. Usher Kirshblum
Benjamin R. Rosen, Pres.

Merrick Jewish Center
225 Fox Blvd.
Merrick, L. I.
Rabbi Solomon N. Lipman

Temple B'nai Zion
430 Franklin St.
Bloomfield, N. J.
Howard Singer, Rabbi
Michael Brown, Pres.

Temple Gates of Zion
Valley Stream, L. I.
RABBI
ISADORE A. AARON
Brooklyn, N. Y.

**Midway Jewish Com.
Center**
330 S. Oyster Bay Rd.
Hicksville, L. I.
Rabbi
Bernard A. Rubenstein
Victor Karpf, Pres.

Cong. Tifereth Israel
7 Continental Place
Glen Cove, L. I.
Rabbi Joseph Schimmelman
Maurice Welt, Pres.

**Jewish Com. Center
of Teaneck**
70 Sterling Place
Teaneck, N. J.
Rabbi Judah Washer
Seymour Herr, Pres.

**Rabbi
Solomon Goldman**
Glory of Israel
Hebrew Institute
363 Pennsylvania Ave.
Brooklyn, N. Y.

**Prospect Park
Jewish Center**
153 Ocean Ave.
Brooklyn, N. Y.

Cong. B'nai Israel
1005 East Jersey St.
Elizabeth, N. J.
Dr. G. B. Chertoff, Rabbi
Nathan N. Zimmerman, Pres.

**Jewish Com. Center of
Spring Valley**
250 North Main St.
Spring Valley, N. Y.
Rabbi H. J. Routtenberg
Samuel Hirsch, Pres.

**Fair Lawn
Jewish Center
Religious School**
10-10 Norma Ave.
Fair Lawn, N. J.
Rabbi Simon Glustrom
Henry Ascher, Principal

**Marathon Jewish
Community Center**
245-37 60th Avenue
Douglaston, L. I.
Rabbi Henry I. Dicker
Ed Yares, Pres.

Temple Beth El
2419 Hudson Blvd.
Jersey City, N. J.
Rabbi Samuel A. Berman
Edward Ruskin, Pres.

Temple Shaarey Tefilo
57 Prospect Street
East Orange, N. J.
Rabbi Avraham Soltes
William Green, Pres.

ברכת שלום, בנין וקיבוץ גלויות למדינת ישראל — לתג העצמאות הי"א

SALUTE TO ISRAEL UPON ENTERING ITS SECOND DECADE!

A friend of

Dr. M. E. Chernowitz
salutes the State of Israel
upon entering its 2nd decade

Beth Joseph Cong.
Denver, Colorado
Daniel Goldberger, Rabbi
Sam Shames, President

Rabbi B. Birstein
Cong. Ezrath Israel
The Actors Temple
New York City

Cong. Shaari Israel
810 East 49th Street
Brooklyn 3, N. Y.
Seymour Fenichel, Rabbi
Mal Schoenberg, Pres.

Cranston Jewish Center
East Meadow
Cranston, R. I.

Jewish Center
1440 Prospect Avenue
East Meadow, L. I.
Rabbi Ismael Noble
Mannie Zemsch, Pres.

Hilcrest Jewish Center
183-02 Union Turnpike
Flushing 66, L. I.
Rabbi I. Moshowitz
Marvin Berger, Pres.

Jewish Center
of West Orange
West Orange, N. J.

Millinery Center Syn.
1025 Ave. of the Americas
New York 18, N. Y.
Rabbi Alex J. Burnstein
Moe Brillstein, Pres.

Rabbi Jacob Pressman
Temple Beth Am
Los Angeles, California

Dr. Max Nussbaum
Rabbi
Temple Israel
Hollywood

TORAH CHAIM
JEWISH CENTER

219-299 Schley St.
Newark, N. J.
Herman L. Kahan, Rabbi

Elmont Jewish Center
Elmont Road & Cerenzia
Blvd, Elmont, L. I.
Rabbi Samuel Z. Glazer
Philip Auster, Pres.

Glenwood Jewish
Center
898 E. 56 St., B'klyn, N.Y.
Rabbi S. E. Drillman
Solomon Kinigson Pres.

Hewlett East Rockaway
Jewish Com. Center
Main St., East Rockaway
Rabbi Milton Feierstein
Hon. Lawrence Eichner, Pres.

Cong. Beth Sholem
of Babylon
George St., Babylon, L. I.
Rabbi Jerome M. Blum
Alvin Bloom, Pres.

Cong. Hope of Israel
841-3 Walton Ave.
Bronx 51, N. Y.
Rabbi Joseph Lichtenstein
Leonard Fastenberg, Pres.

Cong. Pri-Eitz Chaim
2592 Ocean Ave.
Brooklyn 29, N. Y.
Rabbi Seymour Turk
Benjamin Kramer, Pres.

Cong Ramath Orah
550 W. 110th St.
New York 25, N. Y.
Dr. R. Serebrenik, Rabbi

Astoria Center of Israel
27-35 Crescent St.
Astoria, L. I.
Rabbi I. Feldbin
Dr. George S. Miller, Pres.

Bayswater Jewish
Center

Cong. Darchay Noam
1065 Dickens Avenue
Far Rockaway, L. I.
Rabbi Arthur H. Neulander
Joshua Geller, Pres.

BETH SHOLOM
Peoples Temple
Bay Parkway & Benson Av.
Brooklyn 14, N. Y.
Rabbi Emanuel Schenk
Samuel S. Balber, Pres.

Cong. Beth David
188 Vincent Ave.
Lynbrook, L. I.
Rabbi M. S. Friedman
Arthur Kain, Pres.

Cong. Beth El
of Astoria
30-85 35th Street
Astoria, L. I.
Rabbi Ephraim Shimoff

Cong. Beth Israel
660 Remsen Ave.
Brooklyn 36, N. Y.
Rabbi D B. Stolper
Dr. Sidney S. Guss, Pres.

Temple Beth el
Broadway - Locust Ave.
Cedarhurst, L. I.
Rabbi Ed. L. Sandrow
Leo Fine, Pres.

Temple Emanu-El
of Long Beach
455 Neptune Blvd.
Long Beach, L. I.
Rabbi Bernard Klifgeld
Morris Levine, Pres.

Kingsbridge
Center of Israel
3115 Corlear Ave.
Bronx 63, N. Y.
Rabbi Samuel A. Turk
Abe A. Kramer, Pres.

Lewis E. Flax Library
Lincoln Park Jewish
Centre
329 Central Park Ave.
Yonkers, N. Y.
Rabbi Solomon Sternstein
Seymour Goldsmith, Pres.

Oakland Jewish Center
61-35 220th St.
Oakland, L. I.
Rabbi Irwin Isaacson
Abraham Pollak, Pres.

י"א שנים לישראל :

תרומת הקרן הקיימת לישראל

1959

1948

דונאם	3.464.000	דונאם שטח האדמה ברשות הקק"ל	942.000
	600	ישובים חקלאיים	211
	83.000	יחידות-דיור בכפר ובעיר	13.000
	507.000	האוכלוסיה על אדמת הקק"ל	125.000
דונאם	375.000	דונאם אדמה שהושבחה	45.500
	31.000.000	עצים שנשתלו	5.000.000

משימות הקק"ל בעשור השני של עצמאות ישראל

לקק"ל תכניות אלה בעשור השני של עצמאות ישראל :

השבחת והתקנת 300.000 דונאם אדמה לחקלאות ולמרעה באי-

זורים בלתי-מיושבים עד עתה, ושל 200.000 נוספים סמוך לכפרים המצויים ;

ונטיעת 60 מיליון עצים על שטח כולל של 200.000 דונאם.

האיזורים בעתיד כוללים שטחי הרים בגליל העליון המקיפים 200.000 דונאם ; הר גלבוע—50.000 דונאם ; איזור עדולם — 100.000 דונאם ; איזור עדרים — 100.000 דונאם. מטרת הקרן במשך עשר השנים הבאות היא לכלול במחזור היצרני של הכלכלה הישראלית אדמות השממה האלה. שעד עתה לא היה שם ישוב יהודי.

JEWISH NATIONAL FUND OF AMERICA

42 East 69th Street

New York 21, N. Y.

This advertisement is not an offer to sell or the solicitation of an offer to buy any of these securities. The offering is made only by the Prospectus.

NEW ISSUE

June 5, 1959

2,000,000 SHARES

**FLORIDA-SOUTHERN
LAND CORP.**

COMMON STOCK

PRICE \$2.00 PER SHARE

Copies of the Prospectus may be obtained
from the undersigned.

ALKOW & CO., INC.

40 Exchange Place

New York 5, N. Y.

DIgby 4-0233

The Day - Jewish Journal
דער טאג
THE NATIONAL JEWISH DAILY
מאָרגען זשורנאַל

אמעריקע'ס גרעסטע אידישע

זעלבסטשטענדיגע צייטונג

בעסטע שרייבער ... בעסטע ארטיקלען ...

בעסטע רעפארטאזשען ... גרעסטע צאל

קארספאנדענטען אין מדינת ישראל ...

אויספיהרליכסטע באריכטען פון דער

אידישער מדינה

— צוויי צייטונגען אין איינער —

„טאג — מאָרגען זשורנאַל“

ספרית שיינברג לילדים

בעריכת ד"ר א. נ. אייגוס

ודניאל פרסקי

מצויר על ידי ראובן לייף, 5 חלקים:

(א) דבורה מתחת התומר

(הילד השופט)

(ב) אשמדי מלך השדים

(ג) נקמת אשמדי

(ד) יהודית

(ה) בת מלך ארם

מחיר 5 החוברות \$4.00

HEBREW PUBLISHING CO.

79 Delancey St., New York 2, N. Y.

**Use the Pleasant
Laxative**

Ex-Lax is the laxative you enjoy taking. Tastes like delicious chocolate, and gives thorough relief gently and comfortably. Ex-Lax is America's biggest selling laxative—used for over 50 years.

Buy the Economy 79c Size
Save as much as 41c

Also available in 37c and 15c sizes.

When Nature "forgets"... remember

EX-LAX
THE CHOCOLATED LAXATIVE